

**Munkeröd 1:12 m. fl.
Norums socken, Stenungsunds kommun
Arkeologisk utredning - steg 1 och 2**

**Munkeröd 1:12 m. fl.
Norums socken
Stenungsunds kommun
Arkeologisk utredning -
steg 1 och 2**

Sara Lyttkens, Kalle Thorsberg
och Magnus von der Luft

Munkeröd 1:12 m. fl., Norums socken, Stenungsunds kommun
Arkeologisk utredning - steg 1 och 2

Rapport 2015:6

© Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ 2015

Fastighet: Munkeröd 1:12 m.fl, Norums socken, Stenungsunds kommun, Västra Götalands län

Länsstyrelsebeslut dnr: 431-25433-2014

Belägenhet i SWEREF 99: Norr 6439451, Öst 316300

Höjd över havet: 45-95 meter

Beställare: Stenungsunds kommun

Projektnummer: G1504

Projektansvarig: Lillemor Olsson

Fältansvarig: Magnus von der Luft

Övrig personal: Sara Lyttkens, Kalle Thorsberg, Imelda Bakunic Fridén, Thomas Johansson,

Roger Nyqvist, Niklas Borg (praktikant)

För personalens meriter hänvisas till Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativs hemsida

Fältarbetsid: 2015-03-09–2015-03-25

Undersökningsområdets storlek: 410000 m²

Arkiv: Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ

Foton: Där fotograf ej anges är bilder tagna av fältpersonalen

Omslagsbild: Stengärdesgård, delområde 2 inom det aktuella utredningsområdet. Foto mot väst

Orienteringskarta: Framställd av Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ med data från Map Maker,

FMIS samt Länsstyrelsen i Västra Götaland

Topografisk grundkarta samt plankarta: Tillhandahållen av beställaren

Övriga kartor och situationsplaner: Framställda av Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ med data från FMIS och Lantmäteriet (medgivandeavtal © Lantmäteriet Dnr R50321710 140001)

Redigering och layout: Sara Lyttkens, Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ

Tryck: Nordbloms Trycksaker AB, HAMBURGSUND

ISSN 1652-1897

Sökord: Bohuslän, Kolstorp, Kärr, Lyckors, gårdsmiljö, torp, husgrund, lägenhetsbebyggelse, äldre färdväg, kolningsgropar, neolitikum-järnålder, medeltid

Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ

Slakthusgatan 8 A

415 02 GÖTEBORG

www.riogbg.se

kontakt@riogbg.se

INNEHÅLL

Sammanfattning	5
Syfte och målsättning.....	6
Metod	6
Undersökningssområdet	6
<i>Områden utredning steg 2</i>	6
<i>Områden utredning steg 1 och 2</i>	6
Tidigare undersökningar	8
Undersökningresultat	8
<i>Kart- och arkivstudier</i>	8
<i>Fältarbete - steg 2</i>	12
<i>Fältarbete - steg 1-2</i>	22
Nya fornlämningar och övrigt kulturhistoriska lämningar	27
<i>Boplatsläge 1</i>	27
<i>Boplatsläge 2</i>	30
<i>Boplatsläge 3</i>	32
<i>Boplatsläge 4</i>	32
<i>Gårdsmiljö vid Kärr</i>	35
<i>Tilläggsyta 2</i>	35
Övriga lämningar av kulturhistoriskt intresse	36
Analysresultat	36
Tolkning	37
<i>Fornlämningar</i>	37
<i>Övriga kulturhistoriska lämningar</i>	37
<i>Övriga lämningar av kulturhistoriskt intresse</i>	39
<i>Sammanfattande tolkning</i>	39
Antikvarisk bedömning	39
 Källor	40
Bilagor	41

1. *Schakt- och provgroppsbeskrivning*
2. *Anläggningsbeskrivning*
3. *Övriga lämningar av kulturhistoriskt intresse*
4. *Analys av flinta och kvarts*
5. *Fördjupade arkivstudier*

Figur 1. Översiktskarta med utredningsområdet markerat (ring). Skala 1:100 000.

Munkeröd 1:12 m. fl.

Norums socken, Stenungsunds kommun

Arkeologisk utredning - steg 1 och 2

Sammanfattning

På uppdrag av Länsstyrelsen i Västra Götalands län har Rio Göteborg i mars 2015 genomfört en arkeologisk utredning steg 1 och 2 på fastigheterna Munkeröd 1:12 m. fl. i Stenungsunds kommun. Utredningsområdet omfattade i huvudsak en yta som Rio Göteborg utrett under 2013 (steg 1). Vid detta tillfälle registrerades röjningsrösen (Norum 311-312) samt kolningsgropar (Norum 309-310) som rapporterats in till FMIS. Utöver detta identifierades fyra delområden med potentiella boplatslägen samt en gårdsmiljö (Kärr Gårdsmiljö) med äldre element, vilka blev mål för den aktuella utredningen steg 2 som nu utförts. Därtill tillkom ytterligare tre områden inom vilka en kombinerad utredning steg 1 och 2 genomfördes. Vid den inledande inventeringen av området påträffades en lägenhetsbebyggelse (Lyckors G1504:9), en husgrund från historisk tid (Kolstorp G1504:10), två kolningsgropar (G1504:1-2) samt tre hägnader i form av stengärdesgårdar (G1504:11-13).

Därefter upptogs schakt och provgropar, totalt 111 schakt och 33 provgropar, inom de områden vilka bedömts som potentiella boplatslägen. I en mindre mängd av dessa schakt och provgropar påträffades enstaka bitar slagen flinta och kvarts. I anslutning till G1504:9-10 påträffades sentida fyndmaterial i form av tegel, porslin, järnfragment och ett bryne. I den norra delen av utredningsområdet påträffades ett fåtal anläggningar - en härd, tre boplatsgropar, ett stolphål och en kokgrop.

Det övervägande antalet av nyregistrerade lämningar som påträffats i samband med den nu aktuella utredningen utgörs av lämningar kopplade till olika typer av utmarksbruk under historisk tid – torplämningar, kolningsgropar och hägnader. Dessa härrör förmodligen från aktiviteter under främst 1700-talet och 1800-talets första hälft. De förhistoriska fynden och anläggningarna är så fåtaliga och spridda över utredningsområdet, att dessa inte registrerats som boplatser, utan som en härd, tre boplatsgropar, en övrig boplatslämning, en kokgrop och nio fyndplatser (G1540:3-8, 14-22).

I det fall exploateringsplanerna kommer att fortsätta inom området anser Rio Göteborg att fornlämningarna Norum 309-312 samt de tillfälliga arbetsidentiteterna G1504:1-2 samt 9-10 bör förundersökas. Lämningarna G1504:3-8 samt 11-22 motiverar inga fortsatta undersökningar.

Syfte och målsättning

Utredningens syfte var i första hand deskriptiva (planerings- och beslutsunderlag). Vid arkeologisk utredning krävs att ambitionsnivån är tillräckligt hög för att motsvara utredningens syfte. Efter utredningen kommer alla lämningar inom området att vara kända och bedömda avseende fornlämningsstatus. Beträffande lämningar som kan ha tillkommit i anslutning till tidsgränsen 1850 kommer grunderna för antagandet om tid för tillkomst att redovisas. Målsättningen för utredningen var bl. a. att göra en övergripande bedömning av verksamhetens påverkan på kulturlandskapet. Ytterligare mål var att fördjupa kunskapsläget om området inför fortsatt arbete med planerings- och beslutsunderlag för exploatören som i detta fall var Stenungsunds kommun. Målgrupper för utredningen är i första hand företagare, Länsstyrelsen, andra myndigheter samt undersökare.

Metod

Inledningsvis gick digitala arkiv och karttjänster igenom för att öka förståelsen för kulturlandskapets framväxt i de aktuella områdena. Äldre kartmaterial har rektifierats och studerats av Roger Nyqvist och Kalle Thorsberg på Rio Göteborg. Därefter inventerades ytorna aktuella för steg 1. Inventeringen inriktades här på att identifiera lämpliga boplatslägen. Efter detta togs schakt upp med grävmaskin i de delar av området där detta var möjligt. Då området delvis var beväxt med tät skog undersöktes delar av utredningsområdet med handgrävna provgropar. Flintan bedömdes i fält av arkeolog Kalle Thorsberg. Därefter återdeponerades alla fynd i respektive grävenhet. Samtliga iakttagna arkeologiska och kulturhistoriska lämningar, schakt och provgropar dokumenterades genom inmätning med RTK-GPS, beskrivning och i relevanta fall med fotografi. Efter avslutat rapportarbete kommer primärdokumentationen att översändas till Bohusläns museum.

Undersökningsområdet

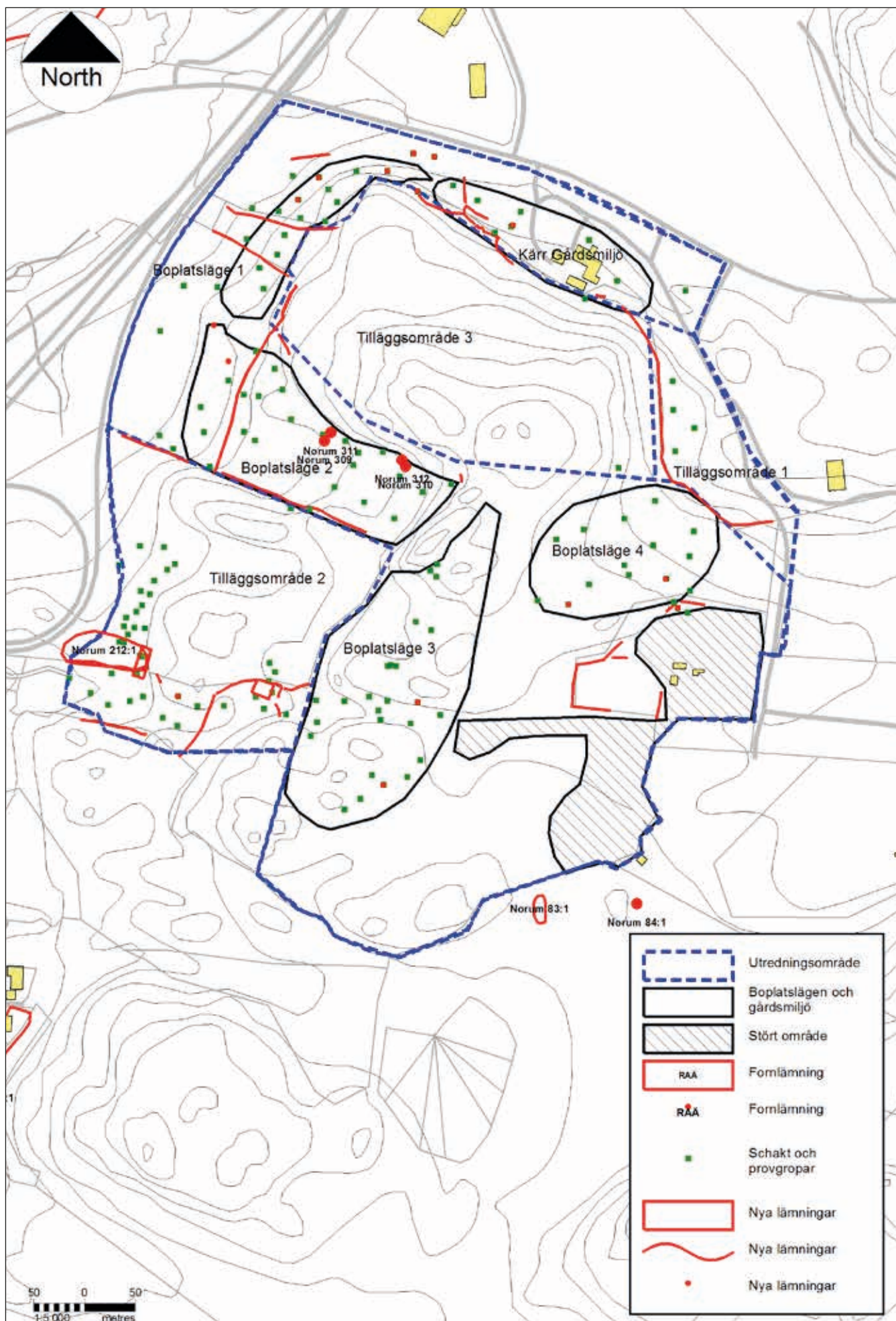
Det aktuella utredningsområdet är beläget inom fastigheterna Munkeröd 1:12 i Stenungsunds kommun och ligger cirka 45-95 meter över havet (figur 1). Ytan består dels av ett cirka 257 000 m² stort område som var mål för särskild utredning steg 2 samt tre tilläggsområden, på en sammanlagd yta av cirka 150 000 m², som var mål för utredning steg 1 och 2 (figur 2).

Utredning steg 2 - Områdesbeskrivning

Området utgörs huvudsakligen av bergiga eller skogsklädda områden. Bitvis består de skogsklädda områdena av yngre, ogallrad granplantering. I nord och nordväst, inom fastigheterna Kärr, Blixeröd och Munkeröd, utgörs området av igenväxande åker och ängsmark. I sydost, i anslutning till Furufjälls motorstadion, återfinns större avschaktade partier samt dumphögar (figur 2).

Utredning steg 1 och 2 - Områdesbeskrivning

Tilläggsområde 1 består av en flack yta på en platå i norr med en konstgjord damm och en modern jordvall samt av en kalhyggsområde i söder med rasbrant ner mot öster. Tilläggsområde 2 består i dess norra och västra del av tät skog med granplantering och i dess östra del av blandskog med delvis kuperad bergsterräng och våtmarker. Tilläggsområde 3 består av ett kuperat bergsparti bevuxet med barrskog och enstaka lövträd (figur 2).

Figur 2. Översiktskarta över utredningsområdet med de fyra olika boplatslägena aktuella för utredning steg 2 samt de tre tilläggsområdena aktuella för steg 1-2 utmarkerade. Tidigare kända fornlämningar är markerade i rött med tillhörande RAÄ-nr medan nya fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar är markerade endast i rött. Skala 1:5000

Tidigare undersökningar och fornlämningsbild

Rio Göteborg utförde i december 2013 en arkeologisk utredning steg 1 inom stora delar av det aktuella utredningsområdet (von der Luft och Nyqvist 2014). Vid detta tillfälle påträffades röjningsrösen (Norum 311-312) samt kolningsgropar (Norum 309-310) som har rapporterats in till FMIS (figur 2). Till dessa hölls ett behörigt avstånd under den nu aktuella utredningens gång. Utöver detta identifierades år 2013 fyra stycken delområden med potentiella boplatslägen samt en gårdsmiljö (Kärr Gårdsmiljö) med äldre element, vilka blev mål för utredning steg 2. Inför den arkeologiska utredningen steg 1 fanns inga registrerade fornlämningsinnehåll inom det då aktuella utredningsområdet. Direkt sydost om området finns däremot ett gravfält omfattande två stensättningar, en domarring och tre resta stenar (Norum 83:1, figur 2), samt uppgifter om en flatmarksgrav (Norum 84:1, figur 2). Väster om utredningsområdet, invid Stenungsundsmotet, återfinns ett antal boplatser (Norum 85, 86 och 211) samt områden med fossil åkermark (Norum 216:1-2). I den västra delen av det aktuella undersökningsområdet, ligger Norum 212:1-2 som är en slutundersökt och borttagen mesolitisk boplat, cirka 60-65 meter över havet. Norum 211 och 212:1-2 undersöktes 1987 och vid dessa undersökningar påträffades boplatsspår från äldre järnålder, senneolitikum och mesolitikum samt fossil åkermark. Inom Norum 211, belägen cirka 40-50 meter över havet, framkom ett trettiotal anläggningar samt ett decimetertjockt kulturlager vilka daterades till förromersk och romersk järnålder. Fyndmaterialet utgjordes till största delen av keramik. Vid undersökningen av Norum 212:1, framkom ett drygt femtiotal anläggningar samt fynd bestående av flinta, keramik, lerklining och bränd lera (Schaller Åhrberg et al. 1995).

Utredningsresultat

Utredningsresultatet beskrivs nedan i två delar, *Kart- och arkivstudier* samt *Fältarbete*.

Kart- och arkivstudier

I samband med den tidigare utredning steg 1 som utförts för stora delar av området, gicks äldre kart- och arkivmaterial igenom för att få en bättre bild av kulturlandskapets utveckling inom utredningsområdet (von der Luft och Nyqvist 2014). Denna har i samband med den nu aktuella utredningen kompletterats, framför allt med fokus på de tre tilläggsområdena. Det sammanlagda utredningsområdet omfattar under olika delar av historisk tid fastigheterna Kärr, Blixeröd, Kolstorp, Högenorum, Munkeröd och Hammar. Kärr, Blixeröd och Kolstorp finns belagda i skriftliga källor redan 1347, Högenorum från 1399, Hammar och Munkeröd från 1568 (Janzén 1972).

I texthandlingarna tillhörande storskifteskartan från 1802 står det i ett avsnitt: *"Såsom tillägg för mindre kohage hafver Kjærns hemman blifvit tillagt af utmarken från Kjærns gata öfver qvarnkullen öster efter lidorna in öfver Sandbäcken til Nordöstra Blixeröds intag"*. Den kvarnkulle som omnämns är dock inte tydligt angiven men det finns två möjliga kvarnlägen utmärkta på kartan. Dels en markering alldeles sydväst om Kärrs gård (figur 3) samt än troligare det gråmarkerade intag i utmarken invid redan upptagen yta som finns utmärkt sydöst om gården, alldeles efter vägen (Kjærns gata) som leder upp från gården (figur 3). Den senare syns även på kartan över laga skifte från 1838 (figur 5).

Kvarnlämning?

Figur 3. Storskifteskarta från 1802 över samtliga utmarksområden inom utredningsområdet. På kartan syns gården Kärr samt två möjliga lägen för en kvarnlämning. Blå streckad linje markerar det aktuella utredningsområdet.

I kartmaterialet för storskiftet 1808 i Högenorum berörs delar av Tilläggsområde 2 (LMV 1808). I den sydvästra delen av tilläggsområdet ses en byggnad i nordsydlig riktning i ett område som benämns Kostorp (figur 4). I akten till kartan står Bernt Marcusson som ägare av denna mark. Något senare, i kartan för laga skifte i Hammar 1838, saknas den nordsydligt belägna byggnaden. Däremot återfinns en byggnad i östvästlig riktning direkt sydväst om det tidigare läget (LMV 1838).

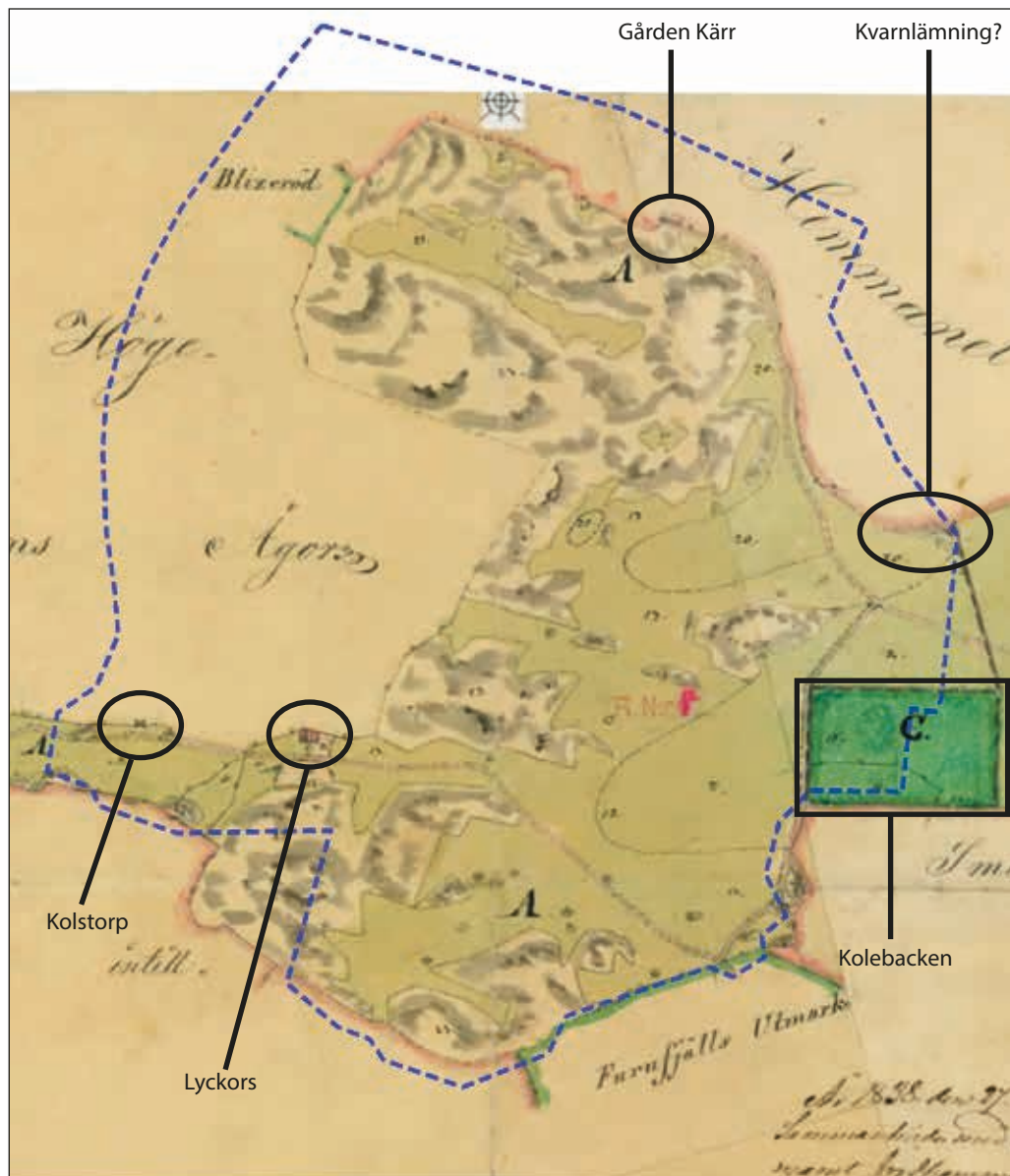
I nämnda karta finns även ytterligare byggnader cirka 130 meter längre österut (figur 5). Dessa båda byggnader med tillhörande lyckor ligger på mark som enligt akterna ägs av Bernt Andersson och Nils Johansson.

Figur 4. Storskifteskarta från 1808. På kartan syns Kolstorp i sydväst. Blå streckad linje markerar det aktuella utredningsområdet.

I ett försök att förstå vad torpen i de historiska kartmaterialet representerar i övrigt skriftligt material har ett antal undersökningar utförts för att i möjligaste mån tolka vilka torp det kan röra sig om. Undersökningarna har använt tillgängligt material i form av kyrkoböcker, mantalslängder och jordeböcker samt sekundära källor och redovisas i bilaga 5.

För byggnaden som ses på storskifteskartan över Högenorum 1808 är den rimligaste tolkningen att den motsvaras av torpet Hagen/Kohagen. Det torp med tillhörande lyckor som ses i laga skifteskarta över Hammar 1838 är förmodligen Gatan eller möjligen Gärdet/Kolebacken/Intaget (figur 5).

Figur 5. Karta från Laga skifte 1838 där gården Kärr, Kolebacken, Kolstorp, Lyckors samt en eventuell kvarnlämning syns. Blå streckad linje markerar det aktuella utredningsområdet.

En motsvarande undersökning av vad de medeltida beläggen betyder har utförts för att utröna sannolikheten för bebyggelsekontinuitet från medeltid till det äldsta kartmaterialet. Denna undersökning redovisas i bilaga 5.

Några av de enheter som berörs av utredningen är belagda under medeltid. Inget i det medeltida materialet indikerar dock någon bebyggelse inom dessa enheter. Kärr förekommer i jordeboken 1568. Gårdsläget är idag samma som på 1802 års storskifteskarta och kan mycket väl vara detsamma som 1568. Belägget från 1347 behöver dock som påpekats ovan inte innebära att någon bebyggelse funnits på platsen under medeltid och en bebyggelsekontinuitet från medeltid och framåt är möjligen mindre sannolik.

Kolstorp, Blixeröd och Kärr försvinner ur bevarade handlingar under sent 1300-tal och när de dyker upp igen i tidigmoderna jordeböcker uppvisar de ett antal tecken på att ha varit öde i mellantiden. En möjlighet är att de ödelagts i samband med digerdöden. Kolstorp har efter detta varit underställt Högenorum. Från 1700-talet har enheten varit bebyggd med torp.

Fältarbete - steg 2

Inom området som var aktuellt för utredning steg 2 utfördes schaktning med maskin samt provgropsgrävning på och i anslutning till totalt fyra boplatslägen samt inom Kärr Gårdsmiljö.

Boplatsläge 1

Boplatsläge 1 består i norr av igenväxt ängsmark, bevuxen av granar, sly och mindre lövträd i en nordvästsluttning intill ett brant berg (figur 6). Genom hela området löper en promenadstig som högst upp i nordöst tidigare utgjort en äldre färdväg (figur 7). De centrala och sydligare delarna av ytan är bevuxen med stora ekar och mindre lövträd varvat med öppna plana ytor mellan fina gärdesgårdar (figur 8).

Inom Boplatsläge 1 grävdes totalt 20 schakt (S104-S123) i eller i anslutning till området (figur 9). Här påträffades två anläggningar, ett stolphål (A104) i S109 och en kokgrop (A105) i S113 (figur 9). I S105 och S106, direkt nordöst om Boplatsläge 1 påträffades även tre anläggningar i form av gropar (A101-A103, figur 9). I S105 påträffades 1 bit övrigt slagen flinta och i S104 och S107 påträffades slagen kvarts (figur 9). Inom området finns, förutom den äldre färdvägen tidigare känd från utredning steg 1 (von der Luft och Nyqvist 2014), även tre stycken gärdesgårdar (M105-M107) som mättes in och fotograferades (figur 9).

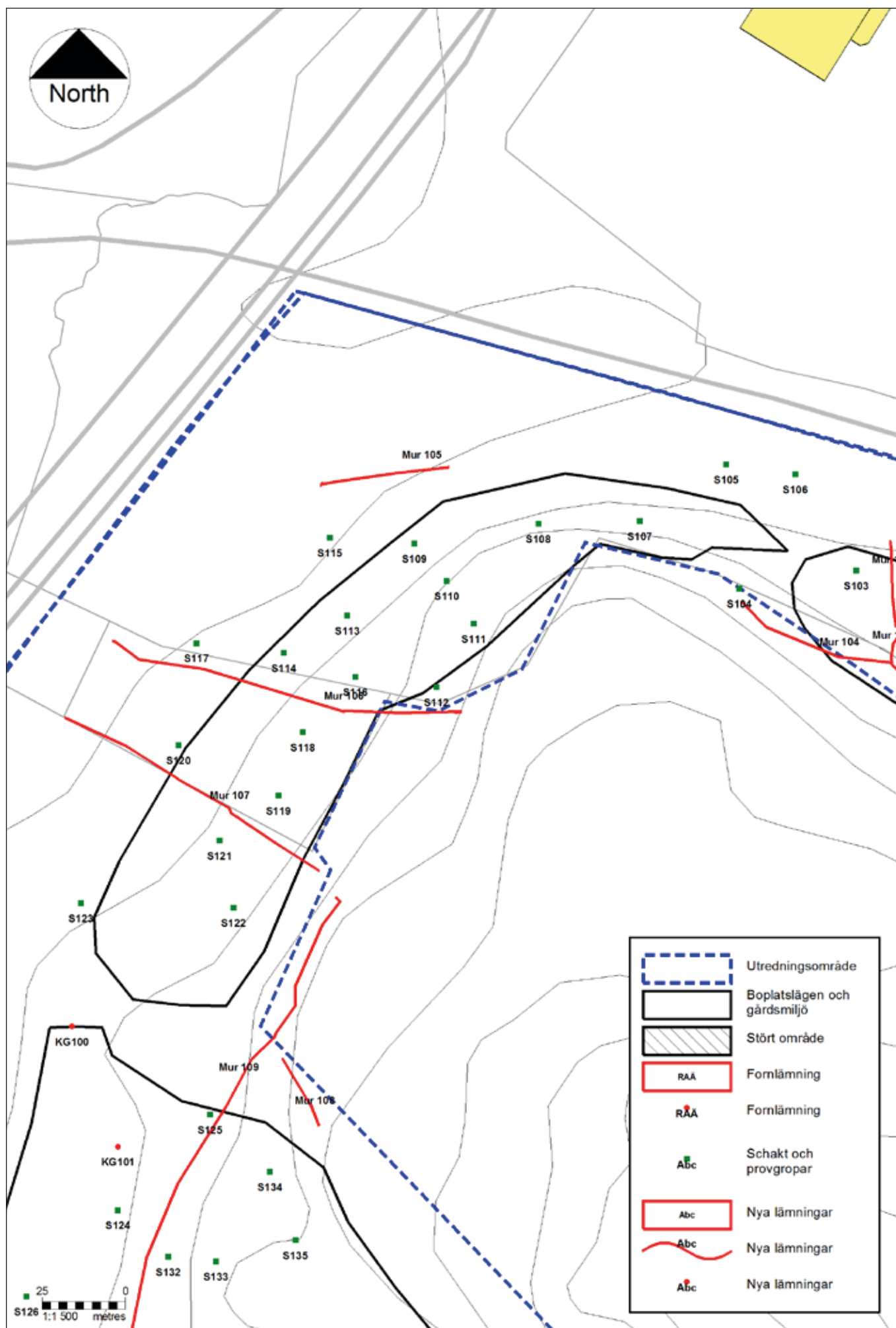
Figur 6 (t.h). Schakt 104 grävs strax öster om Boplatsläge 1 intill granskog och branta bergväggar. Foto mot S.

Figur 7. Äldre färdväg som löper genom området. Foto mot Ö.

Figur 8. Den södra delen av Boplatsläge 1 bestod av en västsluttning med igenväxt åkermark bevuxen med ekar och sly. Foto mot SV.

Figur 9. Översiktskarta över Boplatssläge 1 med schakt och och dokumenterade gårdesgårdar. Skala 1:1500.

Boplatsläge 2

Boplatsläge 2 består i nordväst av öppna plana ytor bevuxna med stora ekar och mindre lövträd (figur 10) och i sydöst av en smal dalgång mellan två höga berg, bevuxen med tät granskog längst i söder och blandskog med öppna ytor närmast berget i norr (figur 12).

På Boplatsläge 2 grävdes totalt 29 schakt (S124-S152), i eller i anslutning till området (figur 13). Inga fynd påträffades i schakten. Förutom de redan kända röjningsrösen (RAÄ Norum 311-312) samt kolningsgroparna (RAÄ Norum 309-310, figur 11) identifierades två nya kolningsgropar (KG100-KG101, figur 13 och 37-38). Inom området fanns även fem gärdesgårdar (M108-M110, M112, M114) som mättes in och fotograferades (figur 13).

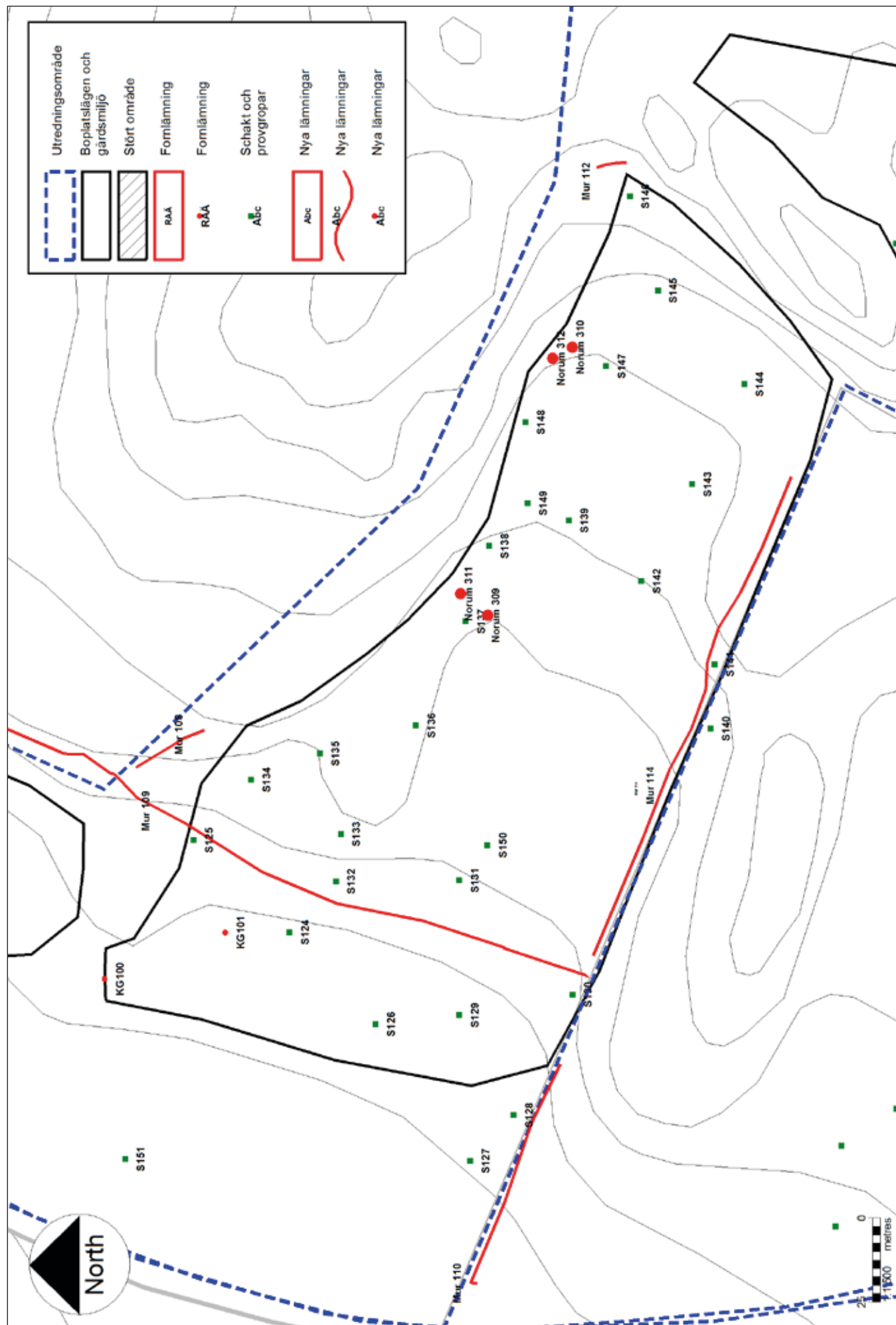
Figur 10. Den västligaste delen av Boplatsläge 2 med öppna plana ytor varvat med lövträdsbevuxna partier där schakt 126 grävdes. Foto mot NÖ.

Figur 11. Den tidigare kända kolningsgropen Norum 310. Foto mot NV.

Figur 12. Den nordöstra delen av Boplatsläge 2 med öppna plana ytor intill branta berg i norr varvat med tät granskog i söder. Foto mot NNÖ.

Figur 13. Översiktskarta över Boplatsläge 2 med schakt och dokumenterade gårdesgårdar. Skala 1:1 500.

Boplatsläge 3

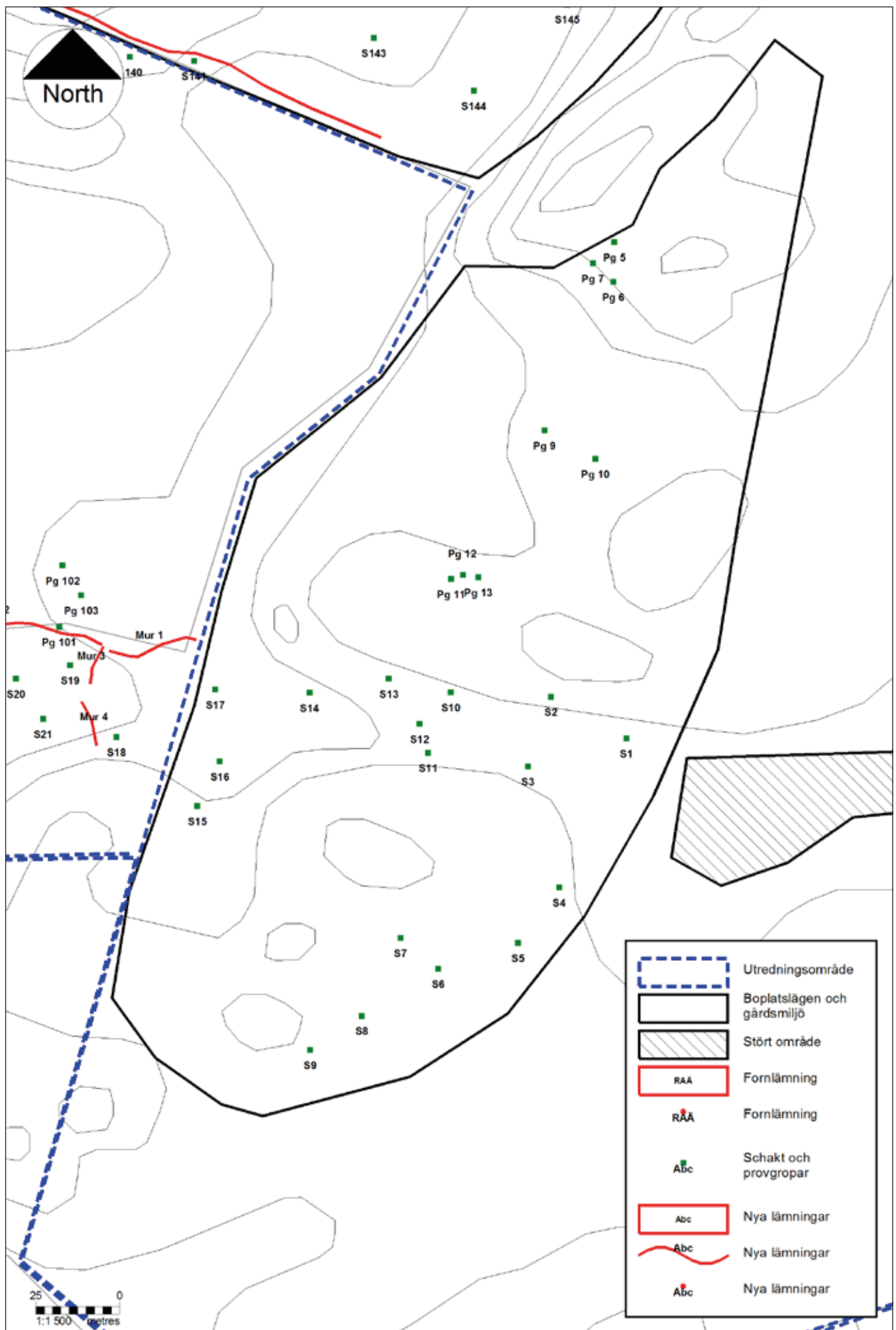
Boplatsläge 3 utgörs av ett flertal mindre dalgångar och gipar sydost om Boplatsläge 2 (figur 16). Här återfanns även en mindre grotta/överhäng med stora nedrasade stenblock (figur 14). Inom Boplatsläge 3 grävdes totalt 17 schakt (S1-S17) samt åtta provgropar (PG5-7, PG9-10, PG11-13), i eller i direkt anslutning till delområdet (figur 16). Vid grottan, i områdets nordligaste del, var terrängen otillgänglig för maskin så här grävdes tre provgropar för hand, dock utan fynd av arkeologisk karaktär. I områdets centrala och södra delar grävdes schakt med maskin (figur 15). Här påträffades endast två bitar slagen flinta i S2 respektive S6 (figur 16).

Figur 14. "Grottan" i den norra delen av Boplatsläge 3 där tre provgropar grävdes. Foto mot N.

Figur 15. Schaktning i de södra delarna av Boplatsläge 3. Foto mot N.

Figur 16. Översiktskarta över Boplatsläge 3 med schakt och provgropar. Skala 1:1 500.

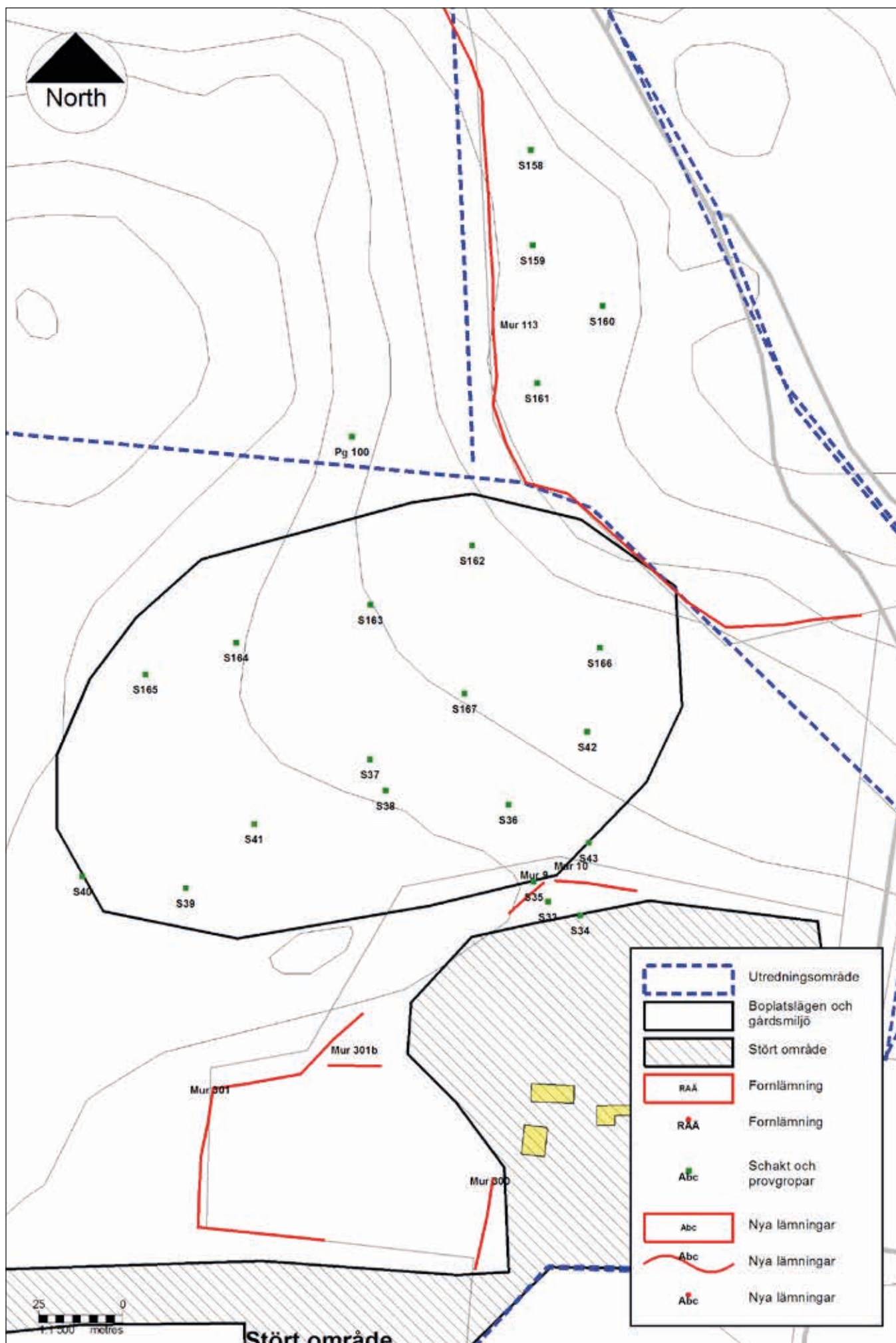
Boplatsläge 4

Boplatsläge 4 återfinns i den östra delen av utredningsområdet och utgörs av en bredare dalgång som sluttar mot nordost (figur 20). Den största delen i väst utgörs av mycket tät granskog medan den östra delen genomskärs av en äldre färdväg som leder ner mot gården Kärr och avslutas i en brant kalhyggssluttning (figur 17). Längst i söder ligger platsen för torpbebyggelsen Kolebacken som idag är kraftigt störd av markarbeten (figur 4). Idag återstår endast tre stengärdesgårdar (M9-M10, M113, figur 19) som avgränsar fastigheten mot norr, väster och söder, samt en yta som tolkas som en odlingsyta kopplad till torpet (von der Luft och Nyqvist 2014). På Boplatsläge 4 grävdes totalt 17 schakt (S33-S43, S162-S167) samt en provgrop (PG100) i eller i direkt anslutning till området (figur 20). Här påträffades slagen flinta i tre schakt, S33 (figur 18), S36 och S39. En provgrop grävdes på bergets södra sida (PG100), men där påträffades inget av arkeologiskt värde.

Figur 17 (ovan). Äldre färdväg samt en kalhyggsbrant som leder ner mot gården Kärr i den sydöstra delen av Boplatsläge 4. Foto mot N. Figur 18. (nedan t.v). I schakt 33 strax SSÖ om Boplatsläge 4 påträffades två flintavslag, varav ett neolitiskt. Foto mot V. Figur 19 (nedan t.h). Mur 9 vid Kolebacken. Foto mot V.

Figur 20. Översiktskarta över Boplatsläge 4 med schakt, provgropar och dokumenterade gårdesgårdar. Skala 1:1 500.

Kärr Gårdsmiljö

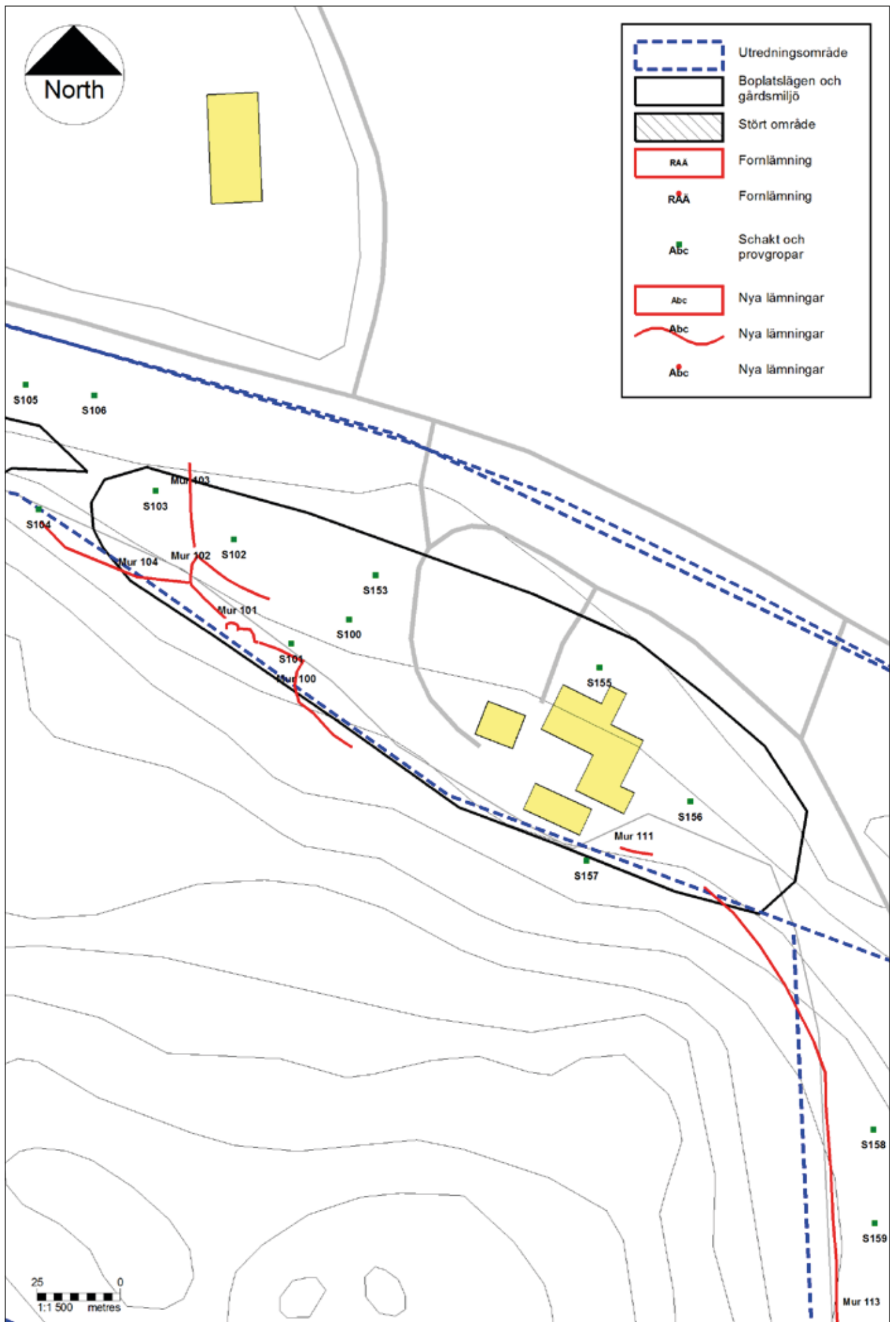
Gården Kärr är belagd i skriftliga källor från år 1347 och området kring gården omfattar ett flertal element från historisk tid (figur 21-22). Det finns bl.a. äldre färdvägar, grindstolpar, stengärdesgårdar, fägator och äldre odlingsmark (von der Luft och Nyqvist 2014). På denna yta grävdes totalt 10 schakt (S100-S104, S153-S157), i eller i anslutning till området (figur 23). Här påträffades en härd (A100) i S100 (figur 23). Inom området finns, förutom tidigare kända element från utredning steg 1, även fem stycken gärdesgårdar (M100-M104, M111), varav vissa bildar plana inhägnader för djur eller odling (figur 22).

Figur 21. Gården Kärr samt Mur 102-103. Foto mot Ö.

Figur 22. Vid Kärr fanns flera gärdesgårdar i sten som bildade inhägnader. Här ses Mur 101 som var en halvcirkelformad gärdesgård på en upphöjd platå med en röjd åkerlott i söder. Foto mot Ö.

Figur 23. Översiktskarta över Kärr Gårdsmiljö med schakt och dokumenterade gårdesgårdar. Skala 1:1 500.

Fältarbete - steg 1-2

Inom området aktuellt för utredning steg 1 och 2 (tilläggsområde 1-3) utfördes först en inventering till fots och därefter schaktning med maskin samt provgrovsgrävning på områden där maskinen inte kom fram.

Tilläggsområde 1

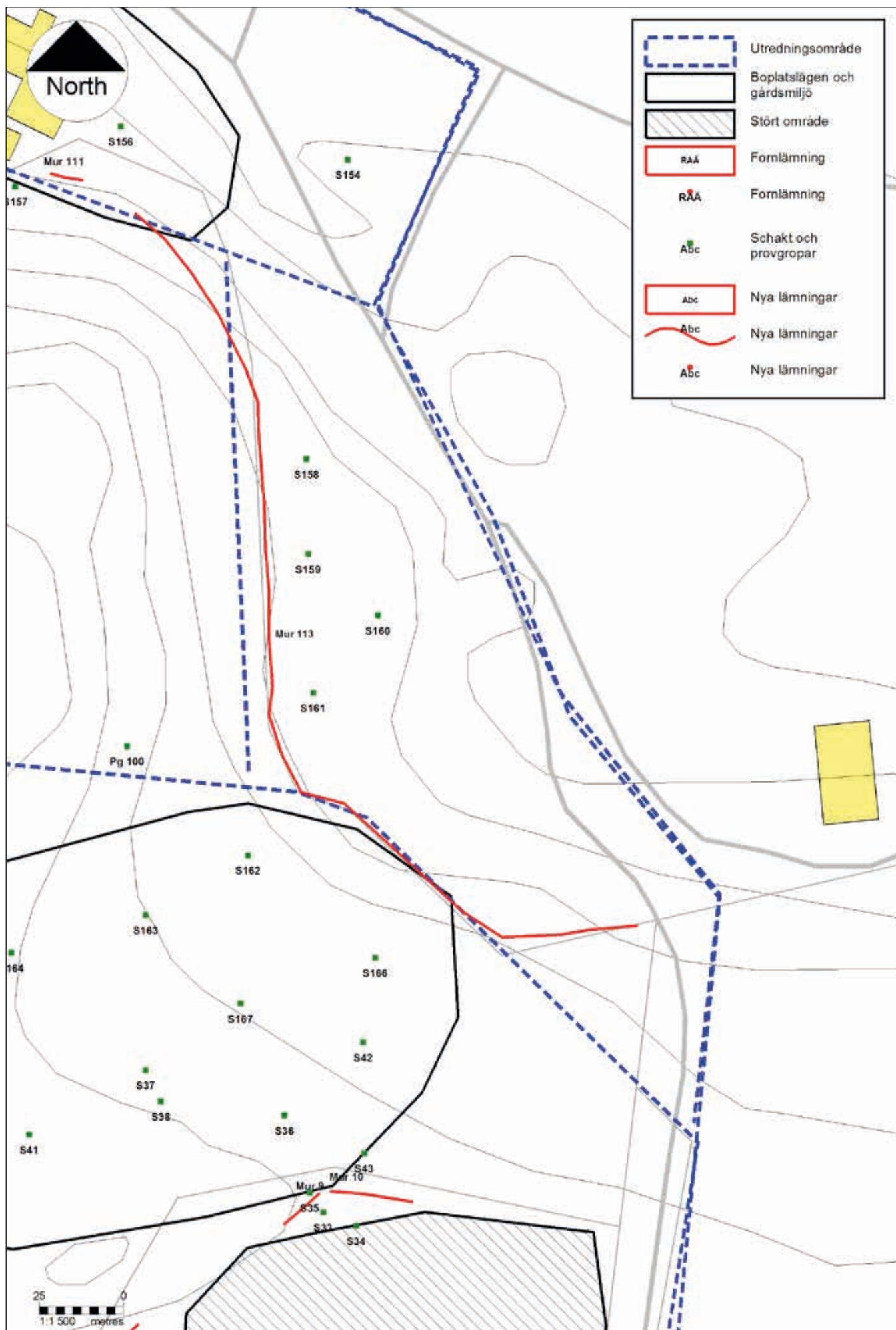
Tilläggsområde 1 består dels av en flack yta på en platå i norr (figur 24) med en konstgjord damm och en modern jordvall samt av ett kalhyggsområde i söder med rasbrant ner mot öster (figur 25). På den flacka ytan i områdets norra del grävdes totalt fyra schakt (S158-S161) men inga förhistoriska eller historiska anläggningar eller fynd påträffades (figur 26). På kalhyggsbranten grävdes inga schakt på grund av otillgänglig mark. Då det i texthandlingarna tillhörande Storskifteskartan från 1802 fanns ett avsnitt som omnämner "qvarnkullen öster efter lidorna" var området sydost om kalhyggsbranten där det fanns en förhöjning intressant. På denna förhöjning finns en markering på både 1802 och 1837 års karta (figur 3 och 5). Eventuellt skulle detta kunna utgöra läget för en kvarn, men inga lämningar efter en sådan kunde iaktas på denna plats. Inom området fanns även en gärdesgård (M113) som mättes in och fotograferades (figur 26).

Figur 24 (t.h). Den flacka ytan på en platå i norra delen av Tilläggsområde 1. Foto mot S.

Figur 25 (nedan). De centrala delarna av Tilläggsområde 1 med kalhyggsområdet samt den konstgjorda dammen. Foto mot NNÖ.

Figur 26. Översiktskarta över Tillägsområde 1 med schakt och dokumenterade gårdesgårdar. Skala 1:500.

Tilläggsområde 2

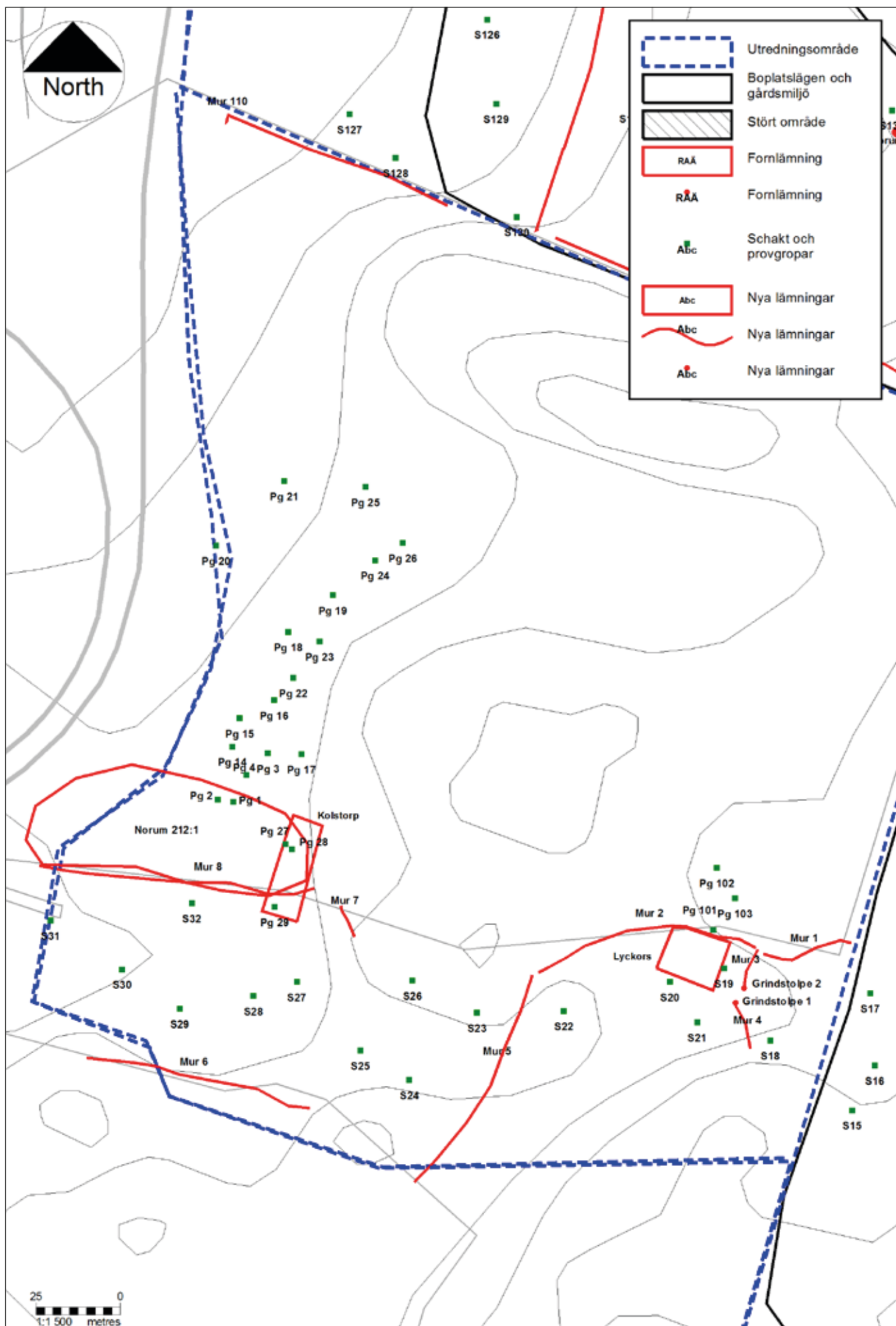
Tilläggsområde 2 (figur 30) består i dess norra och västra del av tät skog med granplantering och i dess östra del av blandskog med delvis kuperad bergsteräng och våtmarker. På denna yta grävdes 15 schakt (S14-28) samt 22 provgropar (PG1-4, PG14-28, PG101-103), i eller i anslutning till området (figur 30).

Norum 212:1 som ligger inom området, består av en slutundersökt och borttagen boplats (Schaller Åhrberg et al. 1995, FMIS 2015). Här grävdes fyra provgropar (PG1-2, PG27-28). I PG1 och PG2 påträffades recent material i form av tegel, glas och porslin. PG27 anlades i en stenfylld terrasskant innehållandes tegel som tolkas härröra från Kolstorp (figur 27, 30). Även PG28 innehöll mycket tegel och eldpåverkad sotig sten. PG29 grävdes strax söder om Norum 212 och innehöll tegel. Även PG28 och PG29 tros härröra från Kolstorp.

I områdets östra del påträffades två husgrunder tillhörande lägenhetsbebyggelsen Lyckors som finns belagd på 1837 års karta över Laga skifte (figur 29). I S18-S19 påträffades tegel, i S21 påträffades porslin och i S24 ett bryne i sten, tegel samt järnskrot. Inom området finns åtta gärdesgårdar (M1-8) samt två stycken grindstolpar (Grindstolpe 1-2, figur 28). Ett svallat flintavslag påträffades i S26 (figur 30).

Figur 27 (överst t.v). Mur 8 och husgrund från Kolstorp (knappt synligt bland träden) i sydvästra delen av Tilläggsområde 2. Foto mot NÖ. Figur 28 (överst t.h). En av två liggande grindstolpar (Grindstolpe 1), som påträffades i anslutning till Lyckors. Foto mot Ö. Figur 29 (nedan t.v). Resterna efter Husgrund 1 samt Mur 2 vid Lyckors i östra delen av Tilläggsområde 2. Foto mot S.

Figur 30. Översiktskarta över Tilläggssområde 2 med schakt, provgropar, dokumenterade gärdesgårdar, grindstolpar och husgrunder. Skala 1:500.

Tilläggsområde 3

Tilläggsområde 3 består av ett kuperat bergsparti bevuxet med barrskog och enstaka lövträd (figur 31, se även figur 2). På denna yta påträffades ingenting av arkeologiskt värde vid inventeringen av området. På grund av topografin kunde inte maskin användas på ytan. På bergets NNÖ sida fanns på Storskifteskartan från 1802 en markering som skulle kunna vara läget för en kvarn (figur 3) men inga lämningar efter en sådan kunde iakttas på denna yta (figur 32).

Figur 31. Nordvästra delen av Tilläggsområde 3. Foto mot NNV.

Figur 32. Utsikt från den nordöstra delen av Tilläggsområde 3. På denna plats eftersöktes rester av en kvarnlämning tillhörande Kärr men inga rester efter en sådan påträffades. Foto mot NNÖ.

Nya fornlämningar och övrigt kulturhistoriska lämningar

Anläggningarna som påträffades under utredningens gång är så fåtaliga och spridda över utredningsområdet, att dessa inte registrerades som boplatser, utan som enskilda fornlämningar: en härd, tre boplatsgropar, en övrig boplatslämning och en kokgrop (G1540:3-8). Av alla de gärdesgårdar som dokumenterades under utredningen registrerades tre stycken som övriga kulturhistoriska lämningar (G1540:11-13). Även kvarts- och flintfynden registrerades som övriga kulturhistoriska lämningar, sammanlagt nio stycken fyndplatser (G1540:14-22). Dessa redovisas nedan i tur och ordning efter geografiskt läge samt i en samlad kartbild (figur 48).

Boplatsläge 1

Vid Boplatsläge 1 påträffades fem olika anläggningar (A101-A105). Inom området påträffades även en stengärdesgård (M105) och tre fyndplatser (S104, S105 och S107). Dessa har i väntan på fornlämningsbeteckning i FMIS erhållit tillfälliga arbetsidentiteter (G1504:4-8, 12, 20-22, figur 33) inom Rio Göteborgs interna system. Dessa redovisas nedan.

G1504:4 - Boplatsgrop

G1504:4 låg belägen i en öppen, plan gräsbevuxen yta strax norr om en äldre färdväg, strax norr om Boplatsläge 1 och var en oval anläggning som tolkades som en grop (A101). Boplatsgropen framkom i S105 och var cirka 0,64x0,47 meter stor (figur 34). Anläggningen mättes in och fotograferades men grävdes ej igenom. Ytfillningen bestod av grå silt med kol och sot samt enstaka mindre stenar.

G1504:5 - Boplatsgrop

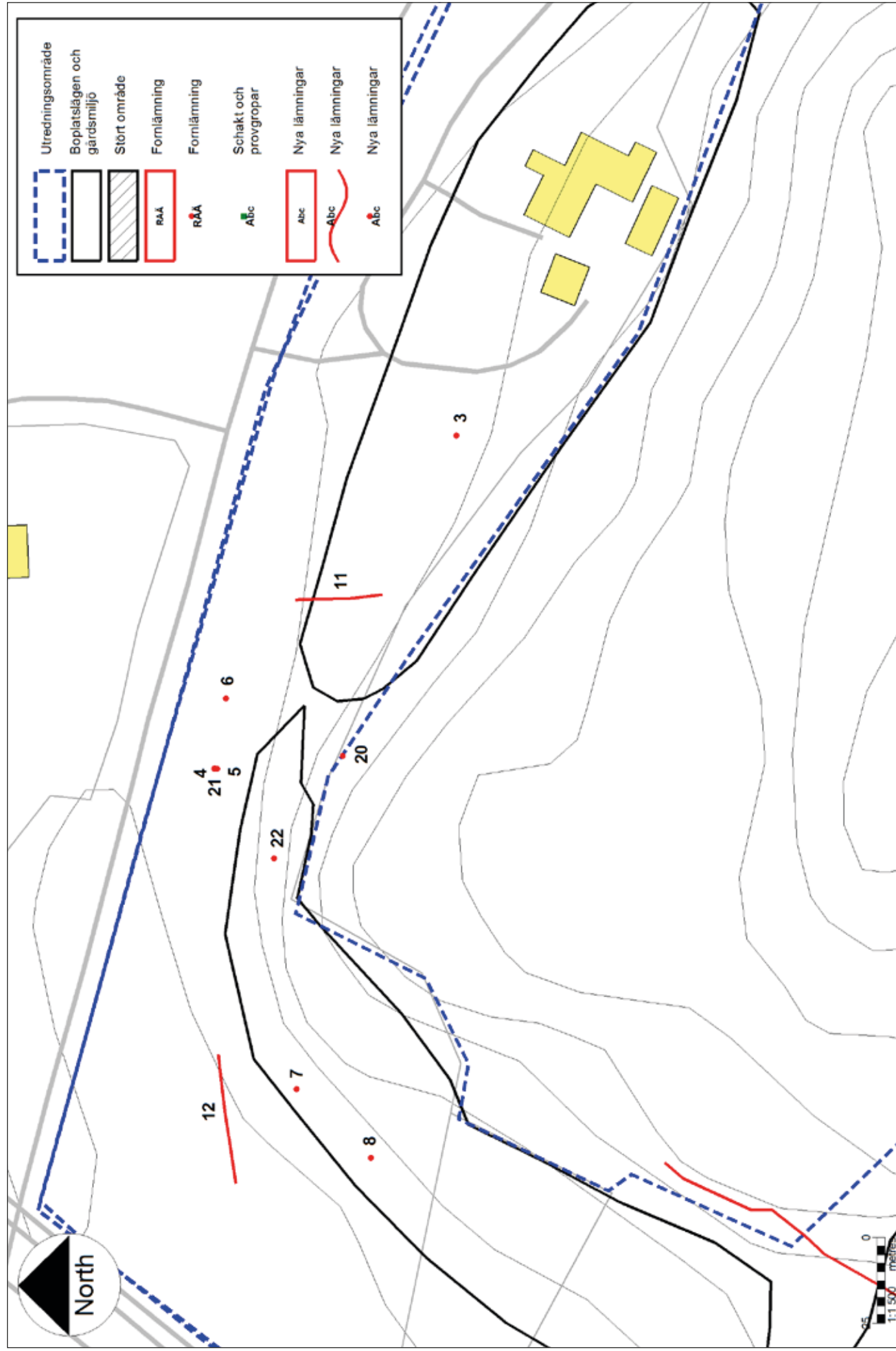
G1504:5 låg belägen i en öppen, plan gräsbevuxen yta strax norr om en äldre färdväg, strax norr om Boplatsläge 1 och var en oregelbunden anläggning som tolkades som en grop (A102). Boplatsgropen framkom i S105 och var cirka 0,63x1,38 meter stor (figur 34). Anläggningen mättes in och fotograferades men grävdes ej igenom. Ytfillningen bestod av gråsvart silt med kol och sot samt enstaka skörbrända stenar.

G1504:6 - Boplatsgrop

G1504:6 låg belägen i en öppen, plan gräsbevuxen yta strax norr om en äldre färdväg, strax norr om Boplatsläge 1 och var en oregelbunden anläggning och tolkades som en grop (A103). Boplatsgropen framkom i S106 och var cirka 0,52x0,18 meter stor. Anläggningen mättes in, fotograferades och snittades och grävdes igenom och visade sig vara cirka 0,10 meter djup med en fyllning av grå silt med enstaka kolfragment och sot.

G1504:7 - Boplatslämning övrig

G1504:7 låg belägen i en öppen, plan gräsbevuxen yta i den nordvästra delen av Boplatsläge 1 och var en liten rund anläggning som tolkades som ett litet stolphål (A104). Stolphålet framkom i S109 och var cirka 0,14 meter i diameter. Anläggningen mättes in och fotograferades men grävdes ej igenom. Ytfillningen bestod av mörkbrun silt med lite kol och sot.

Figur 33. Översiktskarta över Boplatssläge 1 samt Kärr Gårdsmiljö med fyra nya fornlämningar (4-7) och fem övriga kulturhistoriska lämningar (11-12; 20-22). Skala 1:1500.

G1504:8 - Kokgrop

G1504:8 låg belägen i en öppen, plan gräsbevuxen yta i den nordvästra delen av Boplatsläge 1 och var en oregelbunden anläggning som tolkades som en kokgrop (A105). Kokgropen framkom i S113 och var cirka 0,70x1,10 meter stor (figur 35). Anläggningen mättes in och fotograferades men grävdes ej igenom. Ytfillningen bestod av svartgrå silt med kol, sot samt skörbränd sten.

G1504:12 - Hägnad

G1504:12 låg belägen i en öppen, plan gräsbevuxen yta intill ett våtmarksområdet i den nordvästra delen av Boplatsläge 1 och var en hägnad i form av stengärdesgård (M105, figur 36). Gärdesgården finns ej belagd som fastighetsgräns på någon historisk karta och registrerades därför som en övrig kulturhistorisk lämning. Muren var cirka 39 meter lång, cirka 0,30-0,60 meter hög och 0,40-0,60 meter bred och består av 0,30-0,90 meter stora stenar i 3-5 varv. Löper längs med en dikesfåra i NNÖ-SSV riktning.

G1504:20 - Fyndplats, kvarts

En bit övrig slagen kvarts. Påträffades i S104 strax sydöst om Boplatsläge 1 intill en bergsvägg.

G1504:21 - Fyndplats, flinta

En bit övrig slagen flinta. Påträffades i S105 i samma nivå som G1504:4-5 strax nordöst om Boplatsläge 1.

G1504:22 - Fyndplats, kvarts

Ett avslag. Påträffades i S107 i den nordöstra delen av Boplatsläge 1.

*Figur 34 (överst t.h)
Boplatsgroparna G1504:4-5 i
S105. Foto mot SV.*

*Figur 35 (nedan). Kokgropen
G1504:8 i S113. Foto mot V.*

*Figur 36 (nederst t.h).
Hägnaden G1504:12. Foto mot
SV.*

Boplatsläge 2

Vid Boplatsläge 2 påträffades två nya kolningsanläggningar (KG100-KG101). Inom området påträffades även en stengärdesgård (M109). Dessa har i väntan på fornlämningsbeteckning i FMIS erhållit tillfälliga arbetsidentiteter (G1504:1-2, 13, figur 39) inom Rio Göteborgs interna system. Dessa redovisas nedan.

G1504:1 - Kolningsgrop

G1504:1 var anlagd på en förhöjning ett tiotal meter från ett impediment i Boplatsläge 2 nordvästra del. Kolningsgropen (KG100) var cirka 1,10 meter i diameter och 0,50 meter djup och bestod av en rund fördjupning/grop med jordvall (figur 37).

G1504:2 - Kolningsgrop

G1504:2 var anlagd på en öppen yta bland lövträd och sly på Boplatsläge 2 nordligaste del. Kolningsgropen (KG101) var cirka 1,40 meter i diameter och 0,40 meter djup och bestod av en rund fördjupning/grop med otydlig, flack jordvall (figur 38). Anläggningen undersöktes med geospjut och de nedersta två centimeterna av gropen innehöll sot och kol (0,38-0,40 meter).

G1504:13 - Hägnad

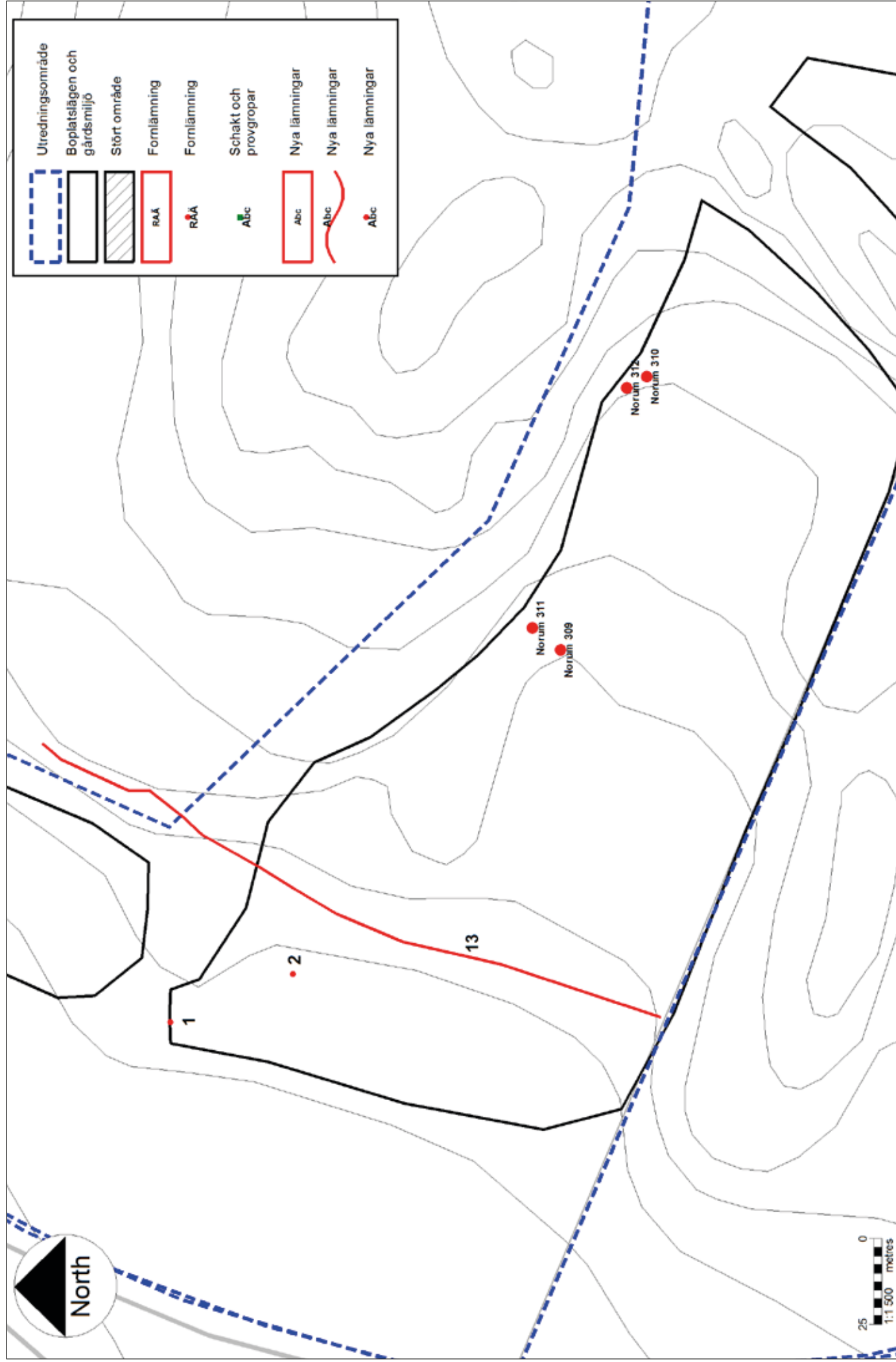
G1504:13 låg belägen i mjukmark i lövskog i den västra delen av Boplatsläge 1 och var en hägnad i form av stengärdesgård (Mur 109, omslagsbild). Gärdesgården finns ej belagd som fastighetsgräns på någon historisk karta och registrerades därför som en övrig kulturhistorisk lämning. Muren var cirka 200 meter lång, 0,40-0,80 meter hög och 0,40-0,60 meter bred och består av 0,30-0,90 meter stora stenar i 2-4 varv. Muren är delvis raserad och löper i NNÖ-SSV riktning.

Figur 37. Kolningsgrop G1504:1. Foto mot NÖ.

Figur 38. Kolningsgrop G1504:2. Foto mot Ö.

Figur 39. Översiktskarta över Boplatsläge 2 med två nya fornlämningar (1-2) och en övriga kulturhistorisk lämning (13). Med på kartan är också de tidigare kända fornlämningarna Norum 309-312. Skala 1:1 500.

Boplatsläge 3

Vid Boplatsläge 3 påträffades två fyndplatser för flinta (S2, S6). Dessa har i väntan på fornlämningsbeteckning i FMIS erhållit tillfälliga arbetsidentiteter (G1504:14-15 figur 42) inom Rio Göteborgs interna system. Dessa redovisas nedan.

G1504:14 - Fyndplats, flinta

En bit övrig slagen flinta. Påträffades i lager 2 (rödbrun siltig sand med småsten) i S2 i den östra delen av Boplatsläge 3.

G1504:15 - Fyndplats, flinta

Ett avslag och en bit övrig slagen flinta. Påträffades i lager 2 (gråbrun sand) i S6 i den sydöstra delen av Boplatsläge 3.

Boplatsläge 4

Vid Boplatsläge 4 påträffades tre fyndplatser för flinta (S33, S36 och S39). Dessa har i väntan på fornlämningsbeteckning i FMIS erhållit tillfälliga arbetsidentiteter (G1504:17-19, figur 43) inom Rio Göteborgs interna system. Dessa redovisas nedan.

G1504:17 - Fyndplats, flinta

Två avslag (figur 40), varav ett neolitiskt med facetterad plattform. Påträffades i lager 2 (mörkbrun sand med påförd krossten, blandat) i S33.

G1504:18 - Fyndplats, flinta

En bit övrig slagen flinta (figur 41). Delvis krossad kant. Möjligen sentida eldslagningsflinta. Påträffades i lager 2 (brun siltig sand) i S36.

G1504:19 - Fyndplats, flinta

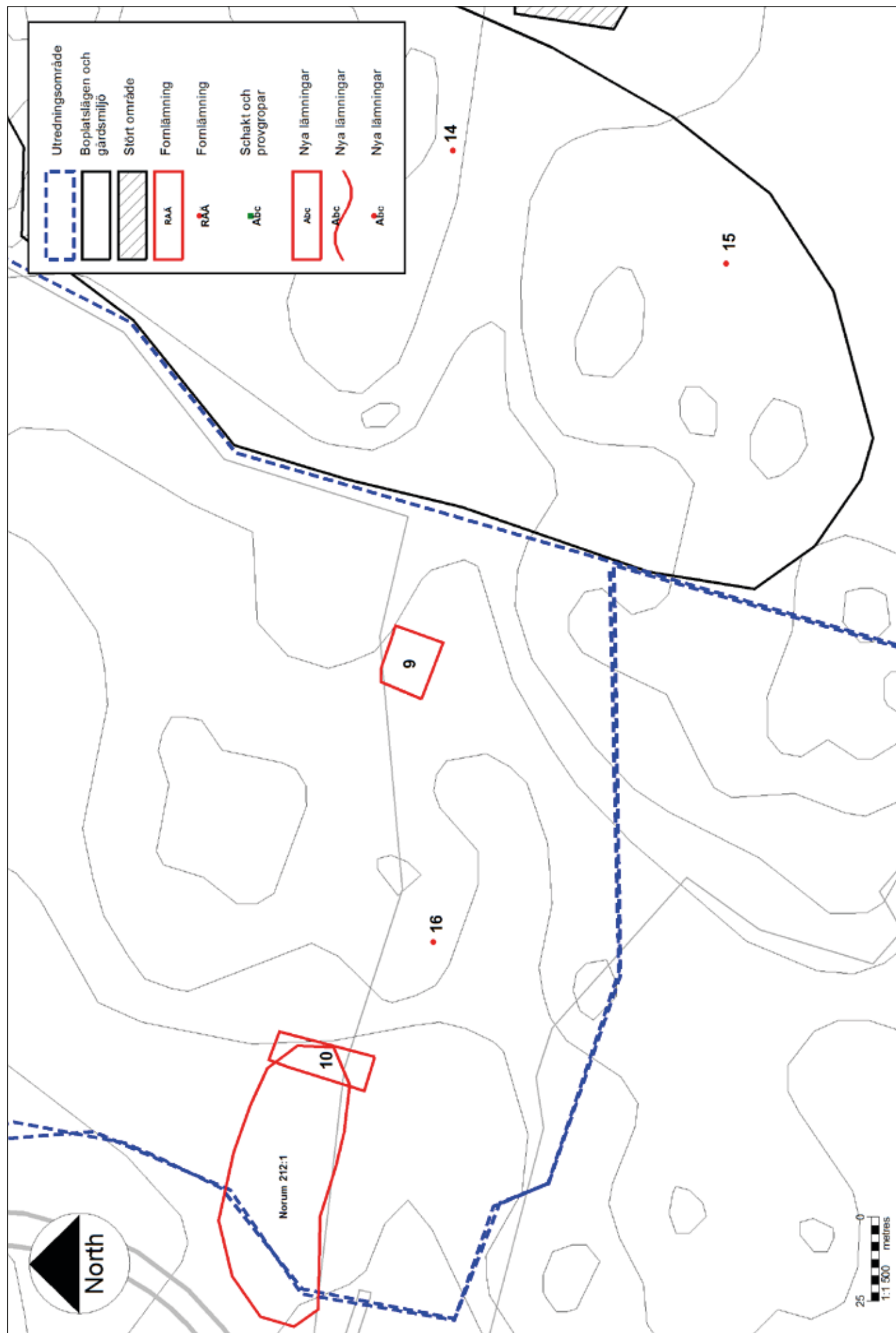
En bit övrig slagen flinta. Påträffades i lager 2 (gråbrun stenigt grus) i S39.

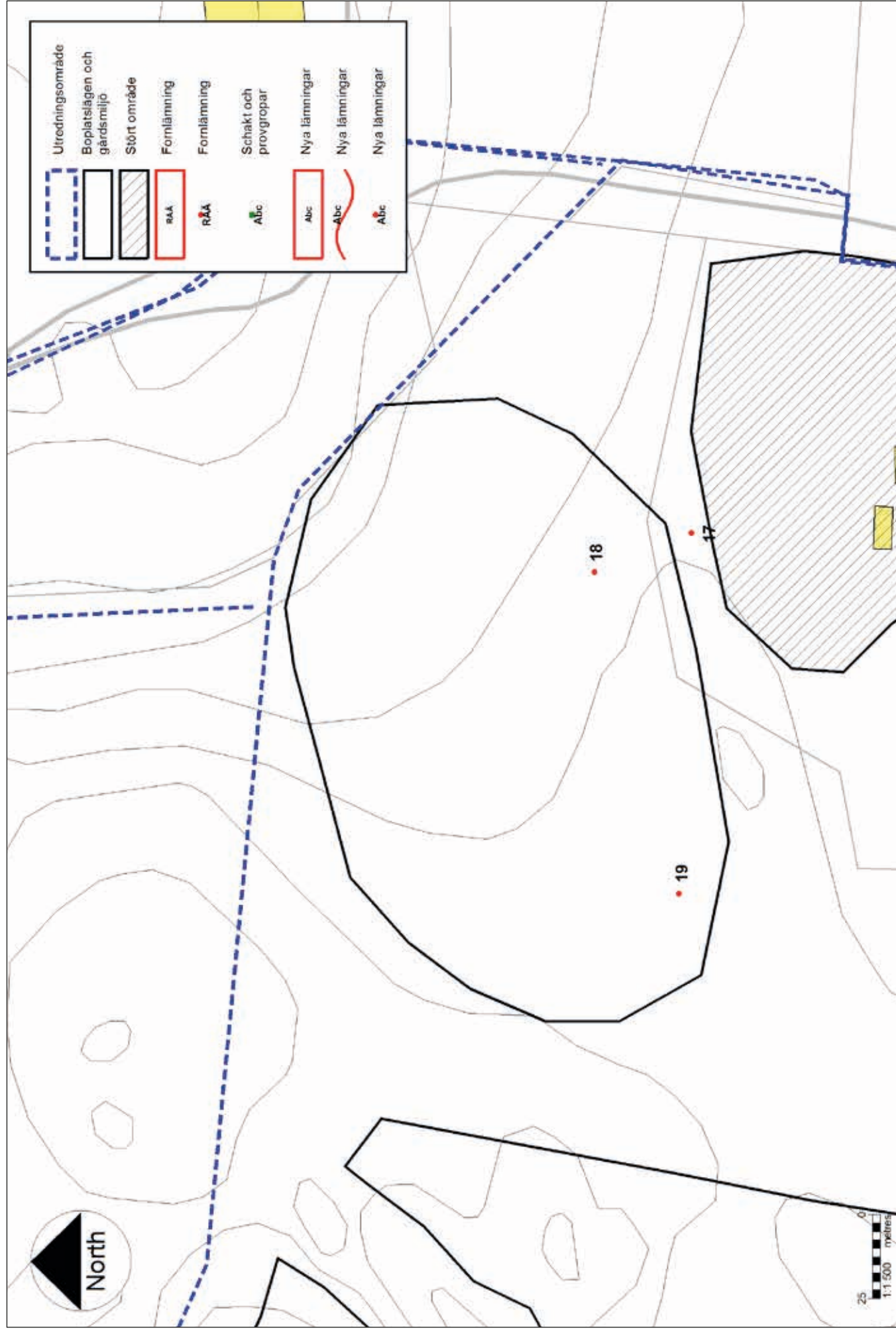
Figur 40. Flintavslag från G1504:17 varav ett är neolitiskt med en facetterad plattform.

Figur 41. En bit övrig slagen flinta från G1504:18 som möjligen kan vara en sentida eldslagningsflinta.

Figur 42. Översiktskarta över Boplatsläge 3 (t.h) samt Tilläggsyta 2 (t.v) med fem nya övriga kulturhistoriska lämningar (9-10, 14-16). G1504:10 överlappas till viss del av den tidigare kända boplatsten Norum 212:1. Skala 1:1 500.

Figur 43. Översiktskarta över Boplatsläge 4 med tre nya övriga kulturhistoriska lämningar (17-19). Skala 1:1500.

Kärr Gårdsmiljö

Vid Kärr Gårdsmiljö (figur 33) påträffades en anläggning (A100 i S100) i form av en härd. Vid Kärr påträffades även en stengärdesgård (M103). Dessa har i väntan på fornlämningsbeteckning i FMIS erhållit tillfälliga arbetsidentiteter (G1504:3, 11, figur 33) inom Rio Göteborgs interna system. Dessa redovisas nedan.

G1504:3 - Härd

G1504:3 låg belägen i en öppen, plan gräsbevuxen yta strax väster om gården Kärr och var en oval anläggning som tolkades som en härd (A100 i S100). Härden var cirka 0,60x0,40 meter stor. Anläggningen mättes in och fotograferades men grävdes ej igenom. Ytfillningen bestod av gråsvart silt med kol, sot samt ett tiotal stenar (0,10-0,20 meter stora) varav vissa skörbrända, i anläggningens yta.

G1504:11 - Hägnad

G1504:11 låg belägen i gräsmark med sly och mindre träd strax nordväst om gården Kärr och var en hägnad i form av stengärdesgård som avgränsade tomtmarken (M103, figur 21). Gärdesgården finns ej belagd som fastighetsgräns på någon historisk karta och registrerades därför som en övrig kulturhistorisk lämning. Muren var cirka 26 meter lång, cirka 0,30-0,80 meter hög och 0,40-0,60 meter bred. Muren består av 0,30-0,70 meter stora stenar i 3-4 varv och löper i nord-sydlig riktning.

Tilläggsyta 2

Vid inventeringen av Tilläggsyta 2 påträffades en lägenhetsbebyggelse i form av två olika husgrunder tillhörande torpet Lyckors samt en husgrund efter torpet Kolstorp från historisk tid (figur 42). Inom detta område påträffades även en fyndplats för flinta (S26). Dessa har i väntan på fornlämningsbeteckning i FMIS erhållit tillfälliga arbetsidentiteter (G1504:9-10,16, figur 42) inom Rio Göteborgs interna system. Dessa redovisas nedan.

G1504:9 - Lägenhetsbebyggelse, torp

G1504:9 är belägen i mjukmark i blandskog i den östra delen av Tilläggsområde 2 och bestod av en varaktigt övergiven lägenhetsbebyggelse med två olika husgrunder från torpet Lyckors, vilket är belagt på 1838 års karta över Laga skifte (figur 5). Husgrund 1 är cirka 6x8 meter stor och ses som en terraserings med enstaka syllstenar (tydligast i sydöst). I mitten av den östra långsidan finns ett spisiröse (figur 44). Spisiröset är 2,60x2,40 meter stort och cirka 0,50 meter högt. Husgrunden är övertorvad och delvis bevuxen med sly samt en större asp i sydvästra hörnet. Husgrund 2 består av en cirka 4x4 meter stor förhöjning, som motsvarar det västra huset på 1838 års karta. Ligger cirka 3 meter väster om Husgrund 1.

G1504:10 - Husgrund, historisk tid

G1504:10 är belägen i mjukmark i blandskog i den sydvästra delen av Tilläggsområde 2 och består av en varaktigt övergiven husgrund efter torpet Kolstorp som finns belagd på storskifteskartan från år 1808 (figur 4). Ytan med torpres-terna är cirka 7 meter bred och cirka 30 meter lång. Ytan avgränsas av berg i öster och är i söder störd av 2-3 rotvältor där den avsmalnande in mot berget. Ytan vidgar sig vid gärdesgården som är belägen omedelbart söder om den.

På ytan ligger en stendump, cirka 2x1,5 meter stor och intill 0,2 meter hög, bestående av 0,20-1,0 meter stora stenar. På ytan finns även ett röjningsröse, cirka 3x1,5 meter stort och intill 0,30 meter högt av 0,10-0,90 meter stora stenar. Enstaka stenar finns synligt i ytan, oftast större än 0,10 meter utom i söder, invid en rotvälta, där är stenmaterialet cirka 0,05 meter stort. Visuellt utgör ytan en bra terrass. I väster är två odlingsfaser synliga. Den västra är troligen skapat av plog och häst. Den östra är troligen 1800-tal. I de provgropar som grävdes på och i anslutning till ytan påträffades en stenterrassering (figur 45), tegel och sotig eldpåverkad sten (figur 46), porslin, glas samt ett bryne i sten (figur 47).

G1504:16 - Fyndplats, flinta

Ett avslag, svallat. Påträffades i lager 2 (gråbrun humös sand) i S26.

Figur 44. Spisiröse från Husgrund 1 vid Lyckors. Foto mot V.

Figur 45. Stenterrassering i Provgrop 27 vid Kolstorp. Foto mot Ö.

Figur 46. Provgrop 28 vid Kolstorp med eldpåverkad sten och tegel i på cirka 0,25-0,30 meter djup.

Figur 47. Bryne i sten från S24 strax söder om Kolstorp och Lyckors.

Övriga lämningar av kulturhistoriskt intresse

Utöver de fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar som påträffades i samband med utredningen dokumenterades även ett större antal stengärdesgårdar och ett par grindstolpar. Dessa redovisas på figurerna 9, 13, 20, 23, 26, 30 samt i bilaga 3.

Analysresultat

Inga analyser utfördes under utredningen.

Tolkning

Nedan följer sammanfattande tolkningar av de vid utredningen påträffade lämningarna.

Fornlämningar

Kolningsgropar

Vid den nu aktuella utredningen påträffades två kolningsgropar (G1504:1-2), cirka 130-200 meter västnordväst om de två kolningsgropar (Norum 309 och 310) som framkom vid den föregående utredningen (von der Luft och Nyqvist 2014). Kolningsgroparna är svårdaterade i nuläget. De flesta som undersökts i Västsverige har daterats till 1700- och 1800-talen, men det finns även sådana med äldre datering.

Anläggningar

Vid utredningen framkom ett mindre antal anläggningar i den nordvästra delen av utredningsområdet. Dessa utgjordes av en härd (G1504:3), tre boplatzgropar (G1504:4-6), ett stolphål (G1504:7) och en kokgrop (G1504:8). Anläggningarna som påträffades var så fåtaliga och spridda över utredningsområdet, att dessa inte registrerades som boplatser, utan som enskilda fornlämningar.

Lägenhetsbebyggelse och husgrund

Vid utredningen påträffades även lämningar som registrerats som en lägenhetsbebyggelse (G1504:9) respektive en husgrund från historisk tid (G1504:10). G1504:9 är relativt välbevarad och omfattar två husgrunder, varav ett med spisröse. De båda byggnaderna, samt omgärdande stengärdesgårdar, ses på laga skifteskartan från 1838. I husförhörlängder från denna tid motsvaras enheten förmodligen av torpet Gatan eller möjligen av Gärdet/Kolebacken/Intaget.

G1504:10, belägen cirka 130 väster om föregående torp. I storskifteskartan från år 1808 ses en byggnad i nordsydlig riktning som väl motsvarar den vid utredningen påträffade terrasseringen. I husförhörlängderna motsvaras byggnaden av torpet Hagen/Kohagen.

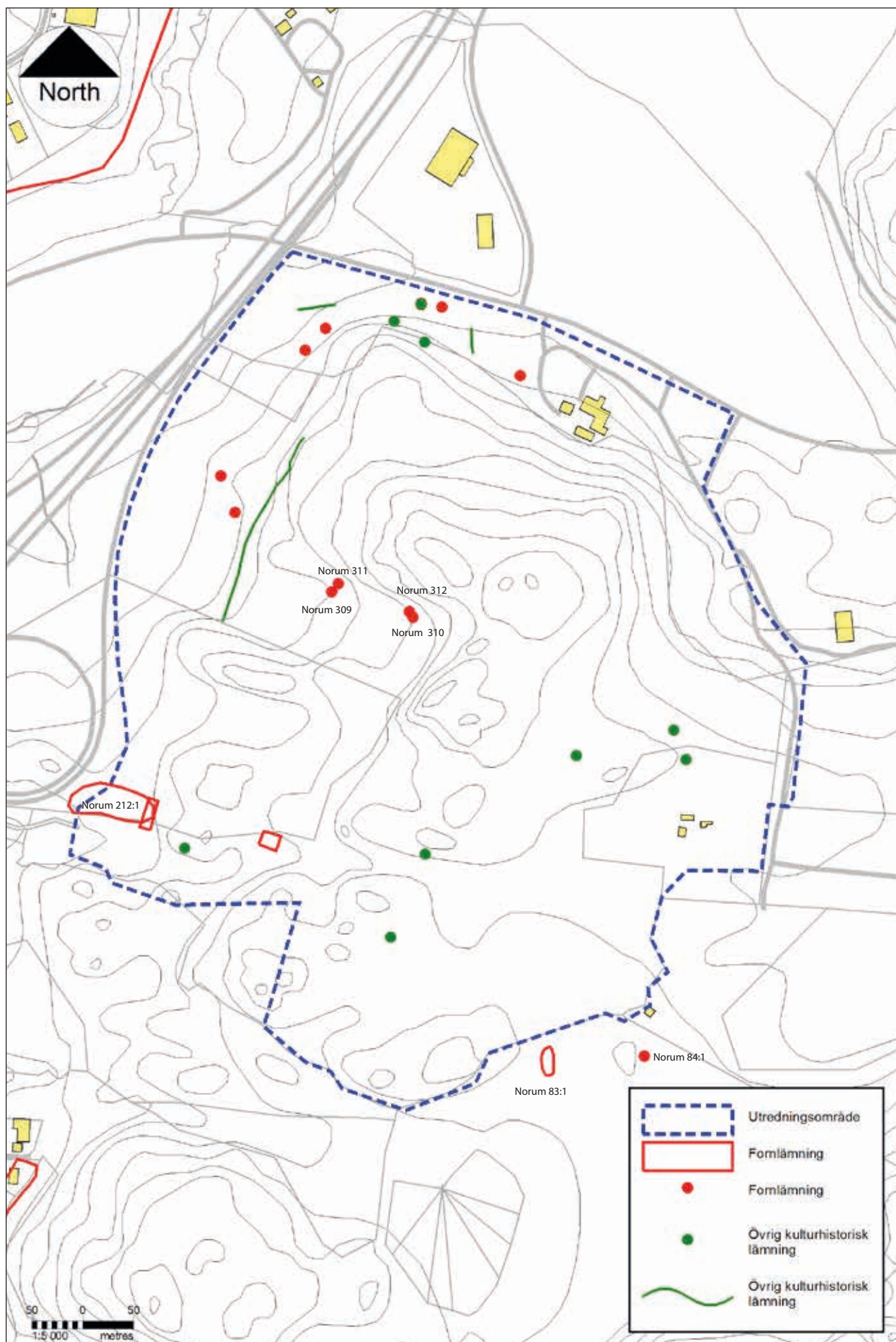
Övriga kulturhistoriska lämningar

Hägnader

Vid utredningen påträffades även tre stengärdesgårdar (G1504:11-13), vilka registrerats som övriga kulturhistoriska lämningar. Ingen av dessa utgör en aktiv fastighetsgräns och de har inte heller kunnat beläggas i äldre kartmaterial. Förmodligen har dessa snarare haft en praktisk funktion i att separera olika markslag eller hålla boskap borta från grödorna.

Fyndplatser

I ett litet antal schakt och provgropar påträffades en mindre mängd slagen flinta och kvarts vilka registrerats som nio fyndplatser (G1504:14-22). Materialet är väldigt litet och sprött. Det finns indikationer på sentida flintsönderdelning troligen för att forma till avslag för eldslagning. En bit med krossad kant kan höra samman med just detta. Förutom detta finns ett neolitiskt avslag. De övriga bitarna är av en mer anonym karaktär.

Figur 48. Översiktskarta över hela utredningsområdet med tidigare kända fornlämningar (med RAÄ-nr) samt nya fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar utmarkerade. Skala 1: 5000.

Övriga lämningar av kulturhistoriskt intresse

Hägnader

Utöver ovan redovisade stengärdesgårdar, vilka inte kunnat beläggas i historiskt kartmaterial, påträffades även ytterligare murar och grindstolpar vilka antingen ligger i aktiv fastighetsgräns eller har gått att identifiera i kartor från storskifte, laga skifte eller det ekonomiska kartbladet från 1930-talet (Mur 1-10, 100-114, 300-301b samt Grindstolpe 1-2).

Sammanfattande tolkning

Det övervägande antalet av nyregistrerade lämningar som påträffats i samband med den nu aktuella utredningen utgörs av lämningar kopplade till olika typer av utmarksbruk under historisk tid – torplämningar, kolningsgropar och hägnader. Dessa härrör förmodligen från aktiviteter under främst 1700-talet och 1800-talets första hälft. De eventuella förhistoriska lämningar som framkommit i form av anläggningar och fyndplatser för slagen flnta och kvarts är så fragmentariska och spridda i terrängen att de inte tolkats som boplatser.

Antikvarisk bedömning

I det fall exploateringsplanerna kommer att fortsätta inom området anser Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ att fornlämningarna Norum 309-312 samt de tillfälliga arbetsidentiteterna G1504:1-2 och 9-10 bör förundersökas. Lämningarna G1504:3-8 samt 11-22 motiverar inga fortsatta undersökningar.

Källor

Litteratur:

Janzén, Assar	1972	Ortnamnen i Göteborgs och Bohus län.
<i>6: Ortnamen i Inlands Nordre härad. 1: Bebyggelsenamn.</i> Dialekt- och ortnamnsarkivet Göteborg.
Schaller Åhrberg, Eva;
Grundberg, Jonas &
Höglén, Stefan	1995	<i>Boplatser och fossila åkrar i Munkeröd. Arkeologiska undersökningar och kulturgeografisk analys. Arkeologi längs väg E6 i Bohuslän 1986-89. Del 4. UV Väst Rapport 1995:36.</i> Göteborg.
von der Luft, Magnus
och Nyqvist, Roger	2014	<i>Munkeröd 1:12 m. fl., Norums socken, Stenungsundskommun. Särskild utredning – steg 1.</i> Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ. Rapport 2014:3. Göteborg.

Digitala källor:

FMIS	2015	http://www.fmis.raa.se/
LMV	2015	http://www.lantmateriet.se/Kartor-och-geografisk-information/Historiska-kartor/

Bilagor

Bilaga 1 - Schakt- och provgruppsbeskrivning

Alla måttangivelser är i meter.

S1

2,50x3,20

0-0,12 Förna/mylla
0,12-0,30 Ljusbrun silt med stenar och
mycket rötter med enstaka
kolstänk

Kommentar: Inga fynd.

S2

2,90x3,30

0-0,16 Förna/mylla
0,16-0,35 Rödbrun siltig sand med
småsten.

Kommentar: Övrig slagen flinta i L2's översta
del.

S3

2,40x3,40

0-0,11 Förna/mylla
0,11-0,32 Rödbrun siltig sand med
småsten.

Kommentar: Inga fynd.

S4

2,40x2,40

0-0,13 Förna/mylla
0,13-0,44 Rödbrun silt (S) Berg (N)

Kommentar: Inga fynd.

S5

2,10x2,30

0-0,17 Förna/mylla
0,17-0,44 Rödbrun sand

Kommentar: Inga fynd.

S6

2,20x2,90

0-0,14 Förna/mylla
0,14-0,21 Gråbrun sand
0,21-0,28 Gulbrun sand med småsten

Kommentar: 1 avslag samt 1 övrig slagen
flinta i L2. Troligen sentida sönderdelning.

S7

2,20x2,40

0-0,16 Förna/mylla
0,16-0,40 Rödbrun hårt packad silt med
skärvig sten

Kommentar: Inga fynd.

S8

3,0x2,60

0-0,17 Förna/mylla
0,17-0,39 Rödbrun sand/blockmorän

Kommentar: Inga fynd.

S9

2,20x2,40

0-0,14 Förna/mylla
0,14-0,45 Rödbrun siltig sand m. sten

Kommentar: Inga fynd.

S10

2,50x2,70

0-0,18 Förna/mylla
0,18-0,40 Brun grusig blockrik morän

Kommentar: Inga fynd.

S11

2,20x2,70

0-0,13 Förna/mylla
0,13-0,29 Gråbrun siltig sand
0,29-0,38 Rödbrun gul stenig sand

Kommentar: Inga fynd.

S12

2,60x2,70

0-0,16 Förna/mylla
0,16-0,30 Rödbrun siltig sand

Kommentar: Inga fynd.

S13
2,60x2,60
0-0,12 Förna/matjord
0,12-0,33 Urtvättad morän

Kommentar: Inga fynd.

S14
2,0x3,0
0-0,12 Förna/matjord
0,12-0,37 Urtvättad morän

Kommentar: Inga fynd.

S15
2,50x3,0
0-0,10 Förna
0,10-0,32 Urtvättad morän med siltinslag

Kommentar: Inga fynd.

S16
2,30x2,80
0-0,11 Förna
0,11-0,38 Urtvättad morän med siltinslag

Kommentar: Inga fynd.

S17
2,20x2,60
0-0,09 Förna
0,09-0,21 Brungrå sand med inslag av sten
0,21-0,35 Morän med inslag av grusig sand

Kommentar: Inga fynd.

S18
2,0x3,20
0-0,19 Förna
0,19-0,42 Brungrå sand med inslag av sten. Mindre stenigt mot botten.

Kommentar: Fynd av tegel i toppen av L2.

S19
2,0x2,70
0-0,09 Förna/mylla

0,09-0,20 Grå humös sand med småsten
0,20-0,42 Rödbrun stenig grus

Kommentar: Fynd av tegel i L2.

S20
2,0x2,90
0-0,11 Förna/mylla
0,11-0,18 Gråbrun humös stenig grus
0,18-0,30 Brun stenig grus
0,30-0,34 Ljusbrun sandig grus

Kommentar: Inga fynd

S21
2,20x2,60
0-0,10 Förna/mylla
0,10-0,21 Mörkgrå grusig sand
0,21-0,45 Rödbrun stenig grus

Kommentar: Fynd av porslin i L2.

S22
2,10x2,30
0-0,16 Förna/mylla
0,16-0,48 Ljusbrun sand

Kommentar: Inga fynd.

S23
2,10x2,50
0-0,09 Förna/mylla
0,09-0,26 Gråbrun sand
0,26-0,40 Rödbrun sandig grus

Kommentar: Inga fynd.

S24
2,20x2,80
0-0,10 Förna/mylla
0,10-0,30 Ljusgrå småstenig sand
0,30-0,38 Gråbrun stenig grus

Kommentar: Fynd av ett bryne i sten, järnskrot samt tegel.

S25
2,0x2,60
0-0,11 Torv och mylla
0,11-0,28 Grå sand

0,28-0,40 Rödbrun grusig sand

Kommentar: Inga fynd.

S26

2,20x2,40

0-0,15 Förna/mylla
0,15-0,35 Gråbrun humös sand
0,35-0,76 Brun stenig sand

Kommentar: 1 avslag av flinta, svallat, i L2.

S27

2,40x2,80

0-0,12 Förna/mylla
0,12-0,40 Ljusbrun stenig sand. Ett flertal stora block

Kommentar: Järn i L2.

S28

2,20x2,50

0-0,18 Förna/mylla
0,18-0,36 Mörkbrun fet humös sand
0,36-0,53 Ljusbrun stenig grus

Kommentar: Inga fynd.

S29

2,0x3,20

0-0,12 Förna/mylla
0,12-0,20 Gråbrun sand
0,20-0,50 Ljusbrun hårt packad silt

Kommentar: Inga fynd.

S30

2,0x2,80

0-0,11 Förna/mylla
0,11-0,25 Ljusbrun sand
0,25-0,55 Mörkbrun till brun fin sand.
Mörkare i toppen
0,55-0,75 Ljus gulorange silt

Kommentar: Inga fynd.

S31

2,0x2,20

0-0,13 Förna/mylla
0,13-0,39 Ljusbrun sand

0,39-0,53 Sandig lera

Kommentar: Inga fynd.

S32

2,0x2,40

0-0,12 Förna/mylla
0,12-0,26 Brun sand
0,26-0,31 Mörkbrun sand
0,31-0,55 Brun sand

Kommentar: Tegel i L2.

S33

2,0x2,60

0-0,12 Förna/mylla
0,12-0,24 Mörkbrun sand med påförd krossten (blandat)
0,24-0,56 Rödbrun fin sand

Kommentar: 2 avslag av flinta i L2, varav ett med facetterad plattform (neolitiskt).

S34

1,90x2,40

0-0,09 Förna/mylla
0,09-0,48 Påförd lera med sten, metallhink m.m.

Kommentar: Schaktning avbröts. Inga fynd.

S35

1,70x1,80

0-0,04 Förna/mylla
0,04-0,20 Brun grusig sand
0,20-0,35 Ljusbrun sandig silt
0,35- Berg

Kommentar: Inga fynd.

S36

2,0x2,90

0-0,14 Förna/mylla
0,14-0,31 Brun siltig sand
0,31-0,48 Rödbrun stenig grusig sand

Kommentar: 1 övrig slagen flinta i L2. Delvis krossad kant. Möjligen en sentida eldslagningsflinta.

S37

2,20x2,50

0-0,16 Förna/mylla
 0,16-0,33 Rödbrun siltig sand
 0,33-0,47 Ljusbrun lerig silt

Kommentar: Inga fynd.

S38

1,70x3,0

0-0,03 Förna/mylla
 0,03-0,40 Rödbrun stenig grus (morän)

Kommentar: Inga fynd.

S39

2,0x2,10

0-0,18 Förna/mylla
 0,18-0,44 Gråbrun stenig grus/berg

Kommentar: 1 övrig slagen flinta i L2.

S40

1,40x2,60

0-0,11 Förna/mylla
 0,11-0,32 Rödbrun stenig grus (morän)

Kommentar: Inga fynd.

S41

2,0x2,70

0-0,23 Förna/mylla
 0,23-0,61 Rödbrun stenig grus (morän)

Kommentar: Inga fynd.

S42

1,50x2,30

0-0,05 Förna/mylla
 0,05-1,25 Gråblå lera (påförd)

Kommentar: Inga fynd.

S43

1,8x2,20

0-0,05 Torv och mylla
 0,05-20 Grå påförd grus och sten
 0,20-0,50 Rödgrå stenig grus (morän)

Kommentar: Inga fynd

S100

1,15x4,20

0-0,13 Grässvål
 0,13-0,25 Ljusbrun sand med enstaka kolstänk
 0,25-0,30 Ljusblandad sand

Kommentar: Tegel och porslin i L2. I övergången mellan L2 och L3 framträdde en mörkfärgning i schaktets västra hörn innehållandes kol och skörbränd sten (A100).

S101

1,15x3,60

0-0,18 Grässvål med sten
 0,18-0,37 Brun lerig silt med mycket sten och enstaka kolstänk
 0,37- Berg (N) Lera (S)

Kommentar: Inga fynd.

S102

1,20x4,0

0-0,05 Förna
 0,05-0,10 Siltig lerig morän

Kommentar: Inga fynd.

S103

1,20x4,0

0-0,05 Förna
 0,05--0,10 Siltig sand

Kommentar: Inga fynd.

S104

1,15x4,20

0-0,05 Förna med mycket rötter
 0,05-0,29 Siltig sand med större platta stycken (över 0,2 m stora) vittrat berg.

Kommentar: 1 övrigt slagen kvarts.

S105

1,15x3,30

0-0,05 Förna
 0,05-0,18 Omrörda och påförda ler- och sandmassor
 0,18-0,37 Brun sandig silt med stenar

Kommentar: 1 övrigt slagen flinta, delvis frostsprängd, samt tegel i L2. I L3 framträdde två mörkfärgningar (A101-A102).

S106

1,15x3,0
0-0,09 Förna
0,09-0,30 Lerig silt med enstaka kolstänk, delvis omrört
0,30-0,37 Gråbrun lerig silt.

Kommentar: I L3 framträdde en mörkfärgning (A103).

S107

1,15x3,0
0-0,20 Förna med mycket rötter och stora stenar
0,20-0,40 Rödbrun morän med mycket stora stenar

Kommentar: 1 kvartsavslag i L2.

S108

1,15x2,0
0-0,05 Förna med mycket rötter
0,05- Rödbrun morän med mycket stora stenar

Kommentar: Inga fynd.

S109

1,15x3,0
0-0,10 Förna
0,10-0,30 Ljusbrun silt med enstaka kolstänk

Kommentar: I L2 framträdde en liten rund mörkfärgning (A104).

S110

1,15x2,20
0-0,10 Förna
0,10-0,30 Ljusbrun sandig silt med mycket rötter, enstaka kolstänk
0,30-0,50 Morän

Kommentar: En stor bit övrig flinta i L2.

S111

1,15x2,20
0-0,05 Förna
0,05-0,30 Morän med stora stenblock
0,30- Berg

Kommentar: Inga fynd.

S112

1,15x3,0
0-0,03 Förna
0,03-0,30 Morän

Kommentar: Inga fynd.

S113

1,15x2,40
0-0,05 Förna
0,05-0,20 Gråbrun silt, ev kulturpåverkat lager som fluktuerar i hela schaktet

Kommentar: I L2 framkom en stor mörkfärgning (A105).

S114

1,15x3,0
0-0,05 Förna
0,05-0,35 Ljusbrun sand
0,35-0,45 Morän

Kommentar: Inga fynd.

S115

1,15x3,0
0-0,03 Förna
0,03-0,25 Lerig silt
0,25-0,35 Lera

Kommentar: Inga fynd.

S116

1,15x3,0
0-0,10 Förna
0,10-0,28 Siltig matjord
0,28-0,35 Sandig morän
0,35-0,45 Morän

Kommentar: Inga fynd.

S117

1,15x3,20

0-0,10	Förna med rötter
0,10-0,27	Lucker matjord
0,27-0,37	Ljus sandig silt

Kommentar: Inga fynd.

S118

1,15x3,20

0-0,20	Förna med rötter
0,20-0,30	Lucker matjord
0,30-0,40	Lerig silt

Kommentar: Inga fynd.

S119

1,15x3,30

0-0,15	Förna
0,15-0,35	Lucker matjord
0,35-0,50	Sandig silt

Kommentar: Inga fynd.

S120

1,15x3,0

0-0,10	Förna
0,10-0,30	Lucker, humös matjord
0,30-0,50	Sandig morän

Kommentar: Inga fynd.

S121

1,15x3,50

0-0,13	Förna
0,13-0,24	Humös matjord
0,24-0,37	Lerig silt
0,37-	Morän med stora stenar

Kommentar: Inga fynd.

S122

1,15x3,20

0-0,25	Förna med mycket rötter och stora stenar
0,25-0,40	Humös matjord
0,40-0,45	Morän

Kommentar: Inga fynd.

S123

1,15x4,0

0-0,05	Förna
0,05-0,30	Humös matjord
0,30-0,50	Sandig morän

Kommentar: Inga fynd.

S124

1,15x3,20

0-0,09	Förna
0,09-0,30	Humös matjord
0,30-0,47	Lerig silt

Kommentar: Inga fynd.

S125

1,15x3,0

0-0,15	Förna
0,15-0,30	Humus
0,30-0,40	Morän

Kommentar: Inga fynd.

S126

1,15x3,0

0-0,09	Grästorv
0,09-0,37	Sandig matjord
0,37-0,50	Gul sand

Kommentar: Inga fynd.

S127

1,15x3,80

0-0,05	Förna
0,05-0,28	Gråsvart sandig silt som fluktuerar i schaktet
0,28-0,32	Rödbrun sand med mycket järnutfällning

Kommentar: Inga fynd.

S128

1,15x3,0

0-0,10	Förna
0,10-0,29	Mörkbrun humös matjord
0,29-0,40	Stenigt och grusig lager
0,40-0,45	Gul, styv lera

Kommentar: Inga fynd.

S129

1,15x3,0	
0-0,10	Förna
0,10-0,20	Sandig humus
0,20-0,30	Sandig grå silt med vita sandlinser

Kommentar: Inga fynd.

S130

1,15x3,10	
0-0,03	Förna
0,03-0,10	Sandig humus
0,10-0,25	Mörkbrungrått siltlager med sotiga fläckar som fluktuerar i schaktet

Kommentar: Inga fynd.

S131

1,15x3,0	
0-0,10	Förna
0,10-0,29	Sandig humus
0,29-0,50	Vit sand

Kommentar: Inga fynd.

S132

1,15x3,10	
0-0,20	Förna
0,20-0,40	Lucker humös matjord
0,40-0,60	Sand

Kommentar: Inga fynd.

S133

1,15x3,10	
0-0,08	Förna
0,08-0,50	Sand med stora stenblock
0,50-0,55	Lerig sand

Kommentar: Inga fynd.

S134

1,15x3,10	
0-0,15	Förna
0,15-0,60	Mörkbrun humus, stora stenar
0,60-0,65	Morän

Kommentar: Inga fynd.

S135

1,15x2,90	
0-0,15	Förna
0,15-0,58	Mörkbrun humus, stora stenar
0,58-0,65	Morän

Kommentar: Inga fynd.

S136

1,15x3,50	
0-0,05	Förna
0,05-0,60	Mörkgrå humös sand
0,60-0,65	Ljus sand

Kommentar: Inga fynd.

S137

1,30x3,0	
0-0,10	Grästorv
0,10-0,35	Humös sand
0,35-0,50	Rödbrun sandig morän

Kommentar: Inga fynd.

S138

1,15x3,0	
0-0,15	Förna
0,15-0,50	Ljusbrun humös sand/berg

Kommentar: Inga fynd.

S139

1,15x2,90	
0-0,10	Förna
0,10-0,20	Humus
0,20-0,55	Fin, ljus sand
0,55-0,60	Morän

Kommentar: Inga fynd.

S140

1,15x2,20	
0-0,07	Förna med mycket rötter
0,07-0,40	Morän med mycket stora stenar

Kommentar: Inga fynd.

S141

1,15x2,40	
0-0,08	Förna

0,08-0,40 Brun humös sand
0,40-0,50 Morän med mycket stora stenar

Kommentar: Inga fynd.

S142

1,15x2,90
0-0,08 Förna
0,08-0,20 Grå humus
0,20-0,45 Ljusbrun humös sand

Kommentar: Inga fynd.

S143

1,15x3,50
0-0,05 Förna
0,05-0,25 Grå humus
0,25-0,40 Sandig morän

Kommentar: Inga fynd.

S144

1,15x3,0
0-0,08 Förna
0,08-0,40 Stenig och grusig morän

Kommentar: Inga fynd.

S145

1,15x3,0
0-0,10 Förna
0,10-0,30 Stenig och grusig morän

Kommentar: Inga fynd.

S146

1,15x2,50
0-0,10 Förna
0,10-0,30 Stenig och grusig morän

Kommentar: Inga fynd.

S147

1,15x2,60
0-0,05 Förna
0,05-0,15 Humus
0,15-0,30 Stenig och grusig morän

Kommentar: Inga fynd.

S148

1,15x2,50
0-0,08 Förna
0,08-0,30 Humus
0,30- Berg

Kommentar: Inga fynd.

S149

1,15x2,50
0-0,20 Förna
0,20-0,30 Humus
0,30-0,42 Humös sand
0,42- Berg

Kommentar: Inga fynd.

S150

1,15x2,20
0-0,08 Förna
0,08-0,20 Humös sand
0,20-0,35 Sand

Kommentar: Inga fynd.

S151

1,15x3,0
0-0,05 Grästorv
0,05-0,25 Fin, lucker matjord
0,25-0,28 Omrörd, påförd sand
0,28-0,50 Sand

Kommentar: Inga fynd.

S152

1,15x3,0
0-0,15 Förna
0,15-0,20 Fin, lucker matjord
0,20-0,35 Lerig silt

Kommentar: Inga fynd.

S153

1,15x2,50
0-0,15 Grästorv
0,15-0,30 Fin, lucker matjord
0,30-0,40 Sand

Kommentar: Inga fynd.

S154

1,15x2,0

0-0,05	Grästorv
0,05-	Smäcklera

Kommentar: Inga fynd.

S155

1,15x3,10

0-0,06	Grästorv
0,06-0,50	Omrörd matjord
0,50-0,60	Sand

Kommentar: Mycket recent material i L2 t.ex. tegel, järnskrot och glas.

S156

1,15x4,0

0-0,08	Grästorv
0,08-0,25	Matjord
0,25-0,60	Omrörda och påförda massor.

Kommentar: Tegel, järnskrot och glas L2.

S157

1,20x3,0

0-0,15	Förna
0,15-0,20	Humus
0,20-0,35	Matjord
0,35-0,50	Morän

Kommentar: Inga fynd.

S158

1,15x3,20

0-0,05	Grästorv
0,05-0,15	Matjord
0,15-0,25	Omrörd sandig matjord
0,25-0,35	Påförd lera
0,35-0,50	Morän med stora stenblock

Kommentar: Inga fynd.

S159

1,15x3,0

0-0,05	Grästorv
0,05-0,20	Lerig matjord
0,20-0,25	Morän med mycket sten

Kommentar: Inga fynd.

S160

1,20x3,20

0-0,07	Grästorv
0,07-0,30	Påförd lerig sand
0,30-0,38	Omrörda massor
0,38-0,40	Lera

Kommentar: Mycket recent skrot samt tegel och porslin i L2 och L3.

S161

1,15x3,20

0-0,08	Förna
0,08-0,15	Humös och lerig matjord
0,15-0,30	Lerig silt med modern störning
0,30-0,35	Sandig morän

Kommentar: Tegel och glas i L3.

S162

1,15x3,0

0-0,05	Förna
0,05-0,25	Humus
0,25-0,35	Morän

Kommentar: Inga fynd.

S163

1,20x2,90

0-0,10	Förna
0,10-0,20	Stenig humus
0,20-0,35	Morän med mycket småsten och grus

Kommentar: Inga fynd.

S164

1,15x3,0

0-0,05	Förna
0,05-0,15	Humus med mycket rötter
0,15-0,25	Morän

Kommentar: Inga fynd.

S165

1,15x2,0

0-0,08	Förna
0,08-0,20	Morän

Kommentar: Inga fynd.

S166

1,15x3,0

0-0,07	Grästorv
0,07-0,40	Omrörda, påförda massor med mycket recent skrot

Kommentar: Recent skrot i L2.

S167

1,15x4,50

0-0,10	Förna
0,10-0,30	Gråbrun siltig sand
0,30-0,40	Gul siltig lera

Kommentar: Recent skrot i L2.

Provgropsbeskrivning

Alla måttangivelser är i meter.

Pg 1

0,60x0,60

0-0,01	Tunn grässvål
0,01-0,26	Humös sand
0,26-0,44	Smågrusig sand med enstaka stenar

Kommentar: Fynd av tegel, glas och porslin i L2.

Pg 2

0,60x0,60

0-0,02	Tunn grässvål
0,02-0,30	Humös sandig matjord. En stor (0,53x0,23 cm) stor sten "löst" i matjorden
0,30-0,60	Smågrusig sand med enstaka stenar

Kommentar: Fynd av tegel i L2. L2 ger känsla av omrördhet.

Pg 3

0,60x0,60

0-0,02	Grässvål
0,02-0,26	Sandig humös matjord
0,26-0,40	Smågrusig sand

Kommentar: Fynd av glas i L2.

Pg 4

0,60x0,60

0-0,01	Grässvål
0,01-0,36	Sandig humös matjord
0,36-0,46	Smågrusig sand

Kommentar: Fynd av tegel och kvarts i L2.

Pg 5

0,50x0,50

0-0,10	Förna
0,10-0,22	Vittrat berg (alldeles intill berget)
0,22-	Berg

Kommentar: Inga fynd.

Pg 6

0,60x0,60

0-0,17 Förna/mylla

Kommentar: Inga fynd.

Pg 7

0,40x0,40

0-0,05	Förna
0,05-0,30	Stenig sand. Överst med jordmånsbildning (brunjord). Underst vittrat berg.

Kommentar: Inga fynd.

Pg 8

0,20x0,20

0-0,12 Förna/mylla

Kommentar: Inga fynd.

Pg 9

0,40x0,40

0-0,06	Förna/mylla
0,06-0,15	Sandig humus
0,15-0,31	Grå sand med mycket naturlig kvarts

Kommentar: Inga fynd.

Pg 10

0,50x0,50

0-0,05 Förna

0,05-0,18	Sandig humus
0,18-0,31	Ljusbrun siltig sand med enstaka kvartsbitar

Kommentar: Inga fynd.

Pg 11

0,60x0,60	
0-0,07	Förna
0,07-0,18	Humös sandig silt
0,18-0,28	Rödbrun sandig silt

Kommentar: Inga fynd.

Pg 12

0,50x0,50	
0-0,05	Förna
0,05-0,25	Humös grå silt
0,25-0,30	Rödbrun sandig silt

Kommentar: Inga fynd.

Pg 13

0,40x0,40	
0-0,05	Förna
0,05-0,40	Välsorterad silt
0,40-	Berg

Kommentar: Inga fynd.

Pg 14

0,50x0,50	
0-0,03	Mossa
0,03-0,49	Mörkbrun lucker matjord
0,49-0,52	Rödbrun silt

Kommentar: Inga fynd.

Pg 15

0,40x0,40	
0-0,02	Förna
0,02-0,35	Humös sandig morän. Efter 0,02 stenigare med stenstorlek mindre än 0,10.
0,35-	Sandig morän.

Kommentar: Inga fynd. Kan vara plöjd yta eller äldre brunjordsbildning. Djupet och skillnaden i stenförekomst talar för brunjord. Nu växer här barrskog men denna är ung och

ingen podsolisering har skett av den befintliga jordmånen.

Pg 16

0,60x0,60	
0-0,10	Förna/mylla
0,10-0,31	Mörkbrun humös sand
0,31-0,53	Rödbrun grusig sand

Kommentar: Inga fynd. Kan vara plöjd yta eller äldre brunjordsbildning. Djupet och skillnaden i stenförekomst talar för brunjord. Nu växer här barrskog men denna är ung och ingen podsolisering har skett av den befintliga jordmånen.

Pg 17

0,50x0,50	
0-0,12	Förna/mylla
0,12-0,32	Mörkbrun humös sand
0,32-0,49	Rödbrun grusig sand

Kommentar: Inga fynd. Kan vara plöjd yta eller äldre brunjordsbildning. Djupet och skillnaden i stenförekomst talar för brunjord. Nu växer här barrskog men denna är ung och ingen podsolisering har skett av den befintliga jordmånen.

Pg 18

0,50x0,50	
0-0,02	Mossa
0,02-0,49	Mörkbrun lucker och humös matjord
0,49-0,52	Rödbrun grusig morän

Kommentar: Inga fynd. Kan vara plöjd yta eller äldre brunjordsbildning. Djupet och skillnaden i stenförekomst talar för brunjord. Nu växer här barrskog men denna är ung och ingen podsolisering har skett av den befintliga jordmånen.

Pg 19

0,60x0,40	
0-0,02	Förna
0,02-0,35	Mörkbrun humös sand. Efter 0,02 stenigare med stenstorlek mindre än 0,01.
0,35-	Sandig morän.

Kommentar: Inga fynd. Kan vara plöjd yta eller äldre brunjordsbildning. Djupet och skillnaden i stenförekomst talar för brunjord. Nu växer här barrskog men denna är ung och ingen podsolisering har skett av den befintliga jordmånen.

Pg 20

0,40x0,40

0-0,04 Mossa

0,04-0,30 Mörkbrun, lucker och humös matjord med enstaka stenar

0,30-0,34 Svartbrun siltig sand med enstaka stenar

Kommentar: En bit tegel i översta delen av L2. En naturflinta i L3. Kan vara plöjd yta eller äldre brunjordsbildning. Djupet och skillnaden i stenförekomst talar för brunjord. Nu växer här barrskog men denna är ung och ingen podsolisering har skett av den befintliga jordmånen.

Pg 21

0,60x0,40

0-0,02 Förna

0,02-0,35 Mörkbrun humös sand. Efter 0,02 stenigare med stenstorlek mindre än 0,01.

0,35-0,40 Sandig morän. Stenen mot botten på gropen mera vittrat berg än morän.

Kommentar: Inga fynd. Kan vara plöjd yta eller äldre brunjordsbildning. Djupet och skillnaden i stenförekomst talar för brunjord. Nu växer här barrskog men denna är ung och ingen podsolisering har skett av den befintliga jordmånen.

Pg 22

0,50x0,50

0-0,10 Förna/mylla

0,10-0,33 Mörkbrun humös sand

0,33-0,42 Rödbrun grusig sand

Kommentar: Inga fynd. Kan vara plöjd yta eller äldre brunjordsbildning. Djupet och skillnaden i stenförekomst talar för brunjord. Nu växer här barrskog men denna är ung och

ingen podsolisering har skett av den befintliga jordmånen.

Pg 23

0,50x0,50

0-0,10 Torv och mylla

0,10-0,33 Mörkbrun humös sand

0,33-0,47 Rödbrun grusig sand

Kommentar: Inga fynd. Kan vara plöjd yta eller äldre brunjordsbildning. Djupet och skillnaden i stenförekomst talar för brunjord. Nu växer här barrskog men denna är ung och ingen podsolisering har skett av den befintliga jordmånen.

Pg 24

0,50x0,50

0-0,04 Mossa

0,04-0,55 Mörkbrun, humös och sandig matjord

0,55-0,60 Grusig sand

Kommentar: Inga fynd. Kan vara plöjd yta eller äldre brunjordsbildning. Djupet och skillnaden i stenförekomst talar för brunjord. Nu växer här barrskog men denna är ung och ingen podsolisering har skett av den befintliga jordmånen.

Pg 25

0,60x0,40

0-0,02 Förna

0,02-0,35 Mörkbrun humös sand. Stenar upp till 0,2 m stora och kantavrundade.

0,35- 0,45 Sandig morän.

Kommentar: Inga fynd. Kan vara plöjd yta eller äldre brunjordsbildning. Djupet och skillnaden i stenförekomst talar för brunjord. Nu växer här barrskog men denna är ung och ingen podsolisering har skett av den befintliga jordmånen.

Pg 26

0,50x0,50

0-0,10 Förna/mylla

0,10-0,35 Mörkbrun humös sand

0,35-0,56 Rödbrun grusig sand

Kommentar: Inga fynd. Kan vara plöjd yta eller äldre brunjordsbildning. Djupet och skillnaden i stenförekomst talar för brunjord. Nu växer här barrskog men denna är ung och ingen podsolisering har skett av den befintliga jordmånen.

Pg 27

0,50x1,50

0-0,10

Förna/mylla

0,10-1,0

Mörkbrun humös sand. Från
0,45-1,0 med större stenar

Kommentar: På grund av stenigheten nåddes ej sterilt lager. Provgropen anlagd i vad som tolkas som en terrasskant.

Pg 28

0,50x0,50

0-0,20

Förna/mylla

0,20-0,35

Brunbeige sand med inslag av
större stenar

Kommentar: Fynd av tegel i L1 och L2. I L2 finns även eldpåverkad sten och sot.

Pg 29

0,50x0,50

0-0,12

Förna/mylla

0,12-0,28

Mörkbrun humös sand

0,28-0,41

Ljusbrun stenig grus

Kommentar: Fynd av tegel i L2.

Pg 100

0,50x0,50

0-0,10

Förna/mylla

0,10-0,42

Rödbrun grusig sand

Kommentar: Inga fynd.

Pg 101

0,50x0,50

0-0,08

Förna/mylla

0,08-0,21

Mörkbrun humös sand

0,21-0,32

Rödbrun stenig grus

Kommentar: Inga fynd.

Pg 102

0,50x0,50

0-0,05

Förna/mylla

0,05-0,10

Mörkbrun sand

0,10-0,32

Rödbrun stenig grus

Kommentar: Inga fynd.

Pg 103

0,50x0,50

0-0,07

Förna/mylla

0,07-0,42

Rödbrun löst packad sand

Kommentar: Inga fynd. Provgropen placerades i en misstänkt kolningsgrop. Inget framkom som kunde stärka denna tolkning.

Bilaga 2 - Anläggningsbeskrivning

Alla måttangivelser är i meter.

A100 (i S100)

0,60x0,40

Stor rund anläggning som tolkas som en härd. Ett tiotal skörbrända stenar i anläggningens yta som lite kol. Fyllning: Gråsvart silt. Anläggningen gick in i schaktets södra schaktkant. Ej grävd.

A101 (i S105)

0,64x0,47

Stor oval anläggning, tolkas som en grop. Enstaka småstenar samt kol i anläggningens yta. Fyllning: Grå silt. Anläggningen gick in i schaktets södra och västra schaktkant. Ej grävd.

A102 (i S105)

0,63x1,38

Stor oregelbunden anläggning, tolkas som en grop. Kol samt enstaka stenar, varav vissa skörbrända i anläggningens yta. Fyllning: Gråsvart silt. Anläggningen gick in i schaktets södra och västra schaktkant. Ej grävd.

A103 (i S106)

0,52x0,18

Ca 0,10 dj

Liten oregelbunden, otydlig mörkfärgning, tolkas som grop. Fyllning: Grå silt med lite sot. Anläggningen gick in i schaktets östra schaktkant. Undersökt och borttagen.

A104 (i S109)

0,14 i diameter

Liten rund anläggning, tolkas som ett litet stolphål. Fyllning: Mörkbrun silt med lite kolstänk. Ej grävd.

A105 (i S113)

0,70x1,10

Stor oregelbunden anläggning, tolkas som en kokgrop. Fyllning: Svartgrå silt med kol, sot och skörbränd sten. Anläggningen gick in i schaktets västra schaktkant. Ej grävd.

A106 (i S127)

Naturlig mörkfärgning. UTGÅR

A107 (i S127)

Naturlig mörkfärgning. UTGÅR

A108 (i S127)

Naturlig mörkfärgning. UTGÅR

A109 (i S130)

Naturlig mörkfärgning. UTGÅR

A110 (i S130)

Naturlig mörkfärgning. UTGÅR

KG100

1,10 m i diameter

0,50 dj

Rund fördjupning/grop med jordvall.
Tolkas som kolningsgrop. Ej grävd.

KG101

1,40 m i diameter

0,40 dj

Rund fördjupning/grop med otydlig, flack jordvall. Tolkas som kolningsgrop.
Ej grävd men undersökt med geospjut
varpå de två nedersta cm innehöll kol och sot.

Mur 1 (Tilläggsyta 2)

Cirka 28 meter lång, till stora delar lagd på bergskant. Cirka 50-80 centimeter hög och cirka 40-50 centimeter bred. Består av stenar, cirka 30-80 centimeter stora, lagda i 1-3 varv. Markerar fastighetsgräns. Löper i Ö-V riktning.

Mur 2 (Tilläggsyta 2)

Cirka 69 meter lång, mestadels lagd i mjukmark. Cirka 50-70 centimeter hög och 40-60 centimeter bred. Består av cirka 30-60 centimeter stora stenar lagda i 1-4 varv. Markerar fastighetsgräns. Löper i Ö-V riktning.

Mur 3 (Tilläggsyta 2)

Cirka 12 meter lång, mestadels i mjukmark. Avslutas med förmodad liggande grindstolpe. Muren är cirka 30-40 centimeter hög och 30-70 centimeter bred. Delvis utrasad. Består av stenar om cirka 20-70 centimeter stora i 1-2 varv. Löper i N-S riktning.

Mur 4 (Tilläggsyta 2)

Cirka 14 meter lång i mjukmark. Cirka 30-70 centimeter hög och 30-60 centimeter bred. Består av cirka 30-90 centimeter stora stenar lagda i 1-2 varv. Avslutas med förmodad liggande grindstolpe. Löper i NNV-SSV riktning.

Mur 5 (Tilläggsyta 2)

Cirka 71 meter lång. Cirka 50-90 centimeter hög och 50-60 centimeter bred. Uppbyggd av 40-90 centimeter stora stenar i 1-4 varv. Belägen i mjukmark. Den nordligaste stenen upplevs nästan som en grindstolpe. Löper i NÖ-SV riktning.

Mur 6 (Tilläggsyta 2)

Cirka 68 meter lång. Delvis på berg. Cirka 60-100 centimeter hög och 40-60 centimeter bred. Består av stenar, cirka 20-70 centimeter stora, lagda i 3-5 varv. Utgör fastighetsgräns. Fortsätter utanför UO åt V. Löper i Ö-V riktning.

Mur 7 (Tilläggsyta 2)

Cirka 10 meter lång och spärrar uppgång mellan två bergsklackar. Cirka 60-80 centimeter hög och 40-60 centimeter bred. Består av 20-60 centimeter stora stenar i 1-3 varv. Utgör fastighetsgräns. Löper i NV-SÖ riktning.

Mur 8 (Tilläggsyta 2)

Cirka 82 meter lång. Cirka 50-100 centimeter hög och 40-70 centimeter bred. Består av 20-90 centimeter stora stenar i 1-5 varv. Belägen i mjukmark. Utgör fastighetsgräns. Löper i Ö-V riktning.

Mur 9 (Söder om Boplatsläge 4)

Cirka 14 meter lång. 30-50 centimeter hög och 40-60 centimeter bred. Består av 20-60 centimeter stora stenar i 1-2 varv. Belägen till största del på berg. Löper i NÖ-SV riktning.

Mur 10 (Söder om Boplatsläge 4)

Cirka 25 meter lång. 30-60 centimeter hög och 60-120 centimeter bred. Består av 30-90 centimeter stora stenar i 2-3 varv. Delvis raserad. Bryts i O av grustäkt. Löper i Ö-V riktning.

Mur 100 (Kärr Gårdsmiljö)

Cirka 48 meter lång. Cirka 30-60 centimeter hög och 40-60 centimeter bred. Består av 30-90 centimeter stora stenar i 2-3 varv. Avgränsar delvis tomten vid Kärr, ligger i nära anslutning till fastighetsgränsen och löper i SÖ-NV riktning. Avslutas i stenhög.

Mur 101 Halvcirkelformad inhägnad (Kärr Gårdsmiljö)

Cirka 15 meter lång. Cirka 30-100 centimeter hög och 40-60 centimeter bred. Består av 30-70 centimeter stora stenar i 2-4 varv. Halvcirkelformad "inhägnad" avgränsad av stenmuren. I väster berg, ca 2 m hög på östra sidan där muren ligger på en övertorvad,stensatt platå. Delvis raserad.

Mur 102 U-formad inhägnad (Kärr Gårdsmiljö)

Cirka 49 meter lång. 30-80 centimeter hög och 40-60 centimeter bred. Består av 30-70 centimeter stora stenar i 3-4 varv. Södra längan är en förlängning av M100. Löper i SÖ-NV riktning men svänger sedan av ner mot N och sedan tillbaka mot SÖ för att bilda en u-formad "inhägnad". Delvis raserad.

Mur 103 (Kärr Gårdsmiljö)

Cirka 26 meter lång. 30-80 centimeter hög och 40-60 centimeter bred. Består av 30-70 centimeter stora stenar i 3-4 varv. Fortsättning av Mur 102's norra länga efter en öppning för en genomlöpande stig. Löper i N-S riktning. Ej belagd som fastighetsgräns på någon historisk karta.

Mur 104 (Kärr Gårdsmiljö)

Cirka 50 meter lång. 30-60 centimeter hög och 40-60 centimeter bred. Består av 30-90 centimeter stora stenar i 2-3 varv. Fortsättning av Mur 100 och löper längs med utredningsområdet i SÖ-NV riktning.

Mur 105 (Norr om Boplatsläge 1)

Cirka 39 meter lång. 30-60 centimeter hög och 40-60 centimeter bred. Består av 30-90 centimeter stora stenar i 3-5 varv. Löper längs med en dikesfåra i NNÖ-SSV riktning. Ej belagd som fastighetsgräns på någon historisk karta.

Mur 106 (Boplatsläge 1)

Cirka 107 meter lång. 40-80 centimeter hög och 40-60 centimeter bred. Består av 30-90 centimeter stora stenar i 2-4 varv. Delvis raserad. Löper i SÖ-NV riktning i nära anslutning till fastighetsgränsen.

M 107 (Boplatsläge 1)

Cirka 88 meter lång. 40-80 centimeter hög och 40-60 centimeter bred. Består av 30-90 centimeter stora stenar i 2-4 varv. Delvis raserad. Löper i SÖ-NV riktning i nära anslutning till fastighetsgränsen.

M 108 (Norr om Boplatsläge 2)

Cirka 23 meter lång. 40-80 centimeter hög och 40-60 centimeter bred. Löper längs med bergskant i NNV-SSÖ riktning.

M 109 (Boplatsläge 2, norr om Boplatsläge 2 samt Tilläggsyta 3)

Cirka 200 meter lång. 40-80 centimeter hög och 40-60 centimeter bred. Består av 30-90 centimeter stora stenar i 2-4 varv. Delvis raserad. Löper i NNÖ-SSV riktning. Ej belagd som fastighetsgräns på någon historisk karta.

M 110 (Väster om Boplatsläge 2)

Cirka 75 meter lång. 40-80 centimeter hög och 40-60 centimeter bred. Består av 30-90 centimeter stora stenar i 2-4 varv. Delvis raserad. Löper i NV-SÖ riktning. Muren löper längs med fastighetsgränsen och hänger samman med Mur 114 men delas upp av en bergvägg.

M 111 (Kärr Gårdsmiljö)

Cirka 10 meter lång. 10-30 centimeter hög och 20-40 centimeter bred. Består av 30-90 centimeter stora stenar i 1-3 varv. Nästintill raserad. Löper i Ö-V riktning upp mot stigen från gården Kärr.

Mur 112 (Boplatsläge 2)

Cirka 9 meter lång. 30-50 centimeter hög och 60-100 centimeter bred. Består av 30-90 centimeter stora stenar i 1-3 varv. Delvis raserad, särskilt vid den trånga passagen mellan bergen i SÖ och NV där muren är belägen. Muren fortsätter ett par meter upp på det nordöstra berget.

Mur 113 (Tilläggsyta 1)

Cirka 300 meter lång. 40-80 centimeter hög och 40-60 centimeter bred. Består av 30-90 centimeter stora stenar i 2-4 varv. Muren löper i NV-SÖ riktning längs med den skogsväg som leder upp från Gården Kärr. Vid backens krön svänger muren av åt öster längs med branten.

Mur 114 (Boplatsläge 2)

Cirka 155 meter lång. 40-80 centimeter hög och 40-60 centimeter bred. Består av 30-120 centimeter stora stenar i 2-4 varv. Muren löper i NV-SÖ riktning längs med fastighetsgränsen.

Mur 300 (i anslutning till torpet Kolebacken)

Cirka 28 meter lång. 10-50 centimeter hög och 90-130 centimeter bred. Består av 20-70 centimeter stora stenar i 1-3 varv. Delvis raserad av bruksväg. Löper i N-S riktning.

Mur 301 (i anslutning till torpet Kolebacken)

Cirka 132 meter lång. 20-50 centimeter hög och 80-140 centimeter bred. Består av 30-80 centimeter stora stenar i 2-3 varv. Delvis störd av modernt skogsbruk.

Mur 301b (i anslutning till torpet Kolebacken)

Cirka 16 meter lång. 20-40 centimeter hög och 50-90 centimeter bred. Består av 20-60 centimeter stora stenar i 1-3 varv. Löper i Ö-V riktning.

Grindstolpe 1 (i anslutning till Lyckors)

Cirka 200x60x40 centimeter stor. Liggande.

Grindstolpe 2 (i anslutning till Lyckors)

Cirka 160x40x30 centimeter stor. Liggande.

Lägenhetsbebyggelse, torp. Husgrund 1 (Lyckors)

Cirka 6x8 meter stor. Ses som en terrassering med enstaka syllstenar (tydligast i SÖ). I mitten av den östra långsidan finns ett spisröse. Spisröset är 2,6x2,4 meter stort och cirka 50 centimeter högt. Husgrunden är övertorvad och delvis bevuxen med sly samt en större asp i SV-hörnet.

Lägenhetsbebyggelse, torp. Husgrund 2 (Lyckors)

3 meter väster om Husgrund 1 finns en cirka 4x4 meter stor förhöjning, som bör kunna motsvara det västra huset på 1837 års karta.

Husgrund, historisk tid (Kolstorp)

Ytan är cirka 7 meter bred och cirka 30 meter lång. Ytan avgränsas av berg i öster. Ytan störd i söder av 2-3 rotvältor. I söder avsmalnande in mot berg. Vidgar sig vid gärdesgård och omedelbart söder om den. På ytan ligger 1 stendump, cirka 2x1,5 meter stor och intill 0,2 meter hög, bestående av 20-100 centimeter stora stenar. Röjningsröse inom ytan, cirka 3x1,5 meter stort och intill 0,30 meter högt av 10-90 centimeter stora stenar. Enstaka sten i ytan, oftast större än 10 centimeter utom i söder, invid rotvälta, där är stenmaterialet cirka 5 centimeter. Visuellt utgör ytan en bra plattform. I väster är två odlingsfaser synliga. Den västra är troligen skapat av plog och häst. Den östra är troligen 1800-tal.

Bilaga 4 - Flinta och kvarts

S2 L2

Övrig slagen flinta.

S6 L2

Avslag av flinta.

Övrig slagen flinta.

Troligen sentida sönderdelning.

S26 L2

Avslag av flinta, svallat.

S33 L2

Avslag av flinta med facetterad plattform, neolitiskt.

Avslag av flinta.

S36 L2

Övrig slagen flinta. Delvis krossad kant. Möjligen en sentida eldslagningsflinta.

S39 L2

Övrig slagen flinta.

S104

Övrig slagen kvarts.

En större bit helt naturligt avspaltad kvarts

S105

Övrig slagen flinta, delvis frostsprängd. En större bit övrig flinta

S107

Avslag av kvarts.

S110 L2

Övrig flinta. Frostsprängd.

PG2 L2

En helt naturlig bit kvarts

Sammanfattning:

Materialet är väldigt litet och sprött. Det finns indikationer på sentida flintsönderdelning troligen för att forma till avslag för eldslagning. En bit med krossad kant kan höra samman med just detta. Förutom detta finns ett neolitiskt avslag. De övriga bitarna går inte att säga något särskilt om.

– Kalle Thorsberg 150409.

I samband med den tidigare utredning steg 1 som utförts för stora delar av området, gicks äldre kart- och arkivmaterial igenom för att få en bättre bild av kulturlandskapets utveckling inom utredningsområdet (von der Luft och Nyqvist 2014). Denna har i samband med den nu aktuella utredningen kompletterats, framför allt med fokus på de tre tilläggsområdena. Det sammanlagda utredningsområdet omfattar under olika delar av historisk tid fastigheterna Kärr, Blixeröd, Kolstorp, Högenorum, Munkeröd och Hammar. Kärr, Blixeröd och Kolstorp finns belagda i skriftliga källor redan 1347, Högenorum från 1399, Hammar och Munkeröd från 1568 (Janzén 1972).

I texthandlingarna tillhörande storskifteskartan från 1802 står det i ett avsnitt: "Såsom tillägg för mindre kohage hafver Kjærns hemman blifvit tillagt af utmarken från Kjærns gata öfver qvarnkullen öster efter lidorna in öfver Sandbäcken til Nordöstra Blixeröds intag". Den kvarnkulle som omnämns är dock inte tydligt angiven, men det finns två möjliga kvarnlägen utmärkta på kartan. Dels en markering alldeles sydväst om Kärrs gård (figur 3) samt än troligare det gråmarkerade intag i utmarken invid redan upptagen yta som finns utmärkt sydöst om gården, alldeles efter vägen (Kjærns gata) som leder upp från gården (figur 3). Den senare syns även på kartan över laga skifte från 1838 (figur 5).

I kartmaterialet för storskiftet 1808 i Högenorum berörs delar av Tilläggsområde 2 (LMV 1808). I den sydvästra delen av tilläggsområdet ses en byggnad i nordsydlig riktning i ett område som benämns Kosstorp. I akten till kartan står Bernt Marcusson som ägare av denna mark. Något senare, i kartan för laga skifte i Hammar 1838, saknas den nordsydligt belägna byggnaden. Däremot återfinns en byggnad i östvästlig riktning direkt sydväst om det tidigare läget (LMV 1838). I nämnda karta finns även ytterligare byggnader cirka 130 meter längre österut (figur 4). Dessa båda byggnader med tillhörande lyckor ligger på mark som enligt akterna ägs av Bernt Andersson och Nils Johansson.

För att om möjligt kunna följa de båda förmodade torplämningarna både framåt och bakåt i tiden har material från bland annat kyrkoböcker och mantalslängder studerats. Därtill har delar av det medeltida källmaterialet studerats för de aktuella fastigheterna inom utredningsområdet.

Det skriftliga materialet för medeltidsbeläggen är publicerat i *Diplomatarium Norvegica* (DN) samt *Regesta Norvegica* (RN). Vad gäller norska ortnamn har verket *Norske Gaardnavne* av Rygh använts. Alla tre verken finns tillgängliga i elektronisk form från det norska Dokumentasjonsprosjektets webbsida (<http://www.dokpro.uio.no>). Använt sekundärt källmaterial har refererats i texten på vanligt sätt. För den senare tiden har kyrkoböcker och mantalslängder använts i elektronisk form. Kyrkoböckerna har studerats på Arkiv Digital och mantalslängderna på Riksarkivets respektive webbsidor. Renskrifter av kyrkoböckerna finns tillgängliga på Släktdatas webbsidor. Då dessa avskrifter använts har de i samtliga fall kontrollerats mot originalhandlingarna. Evald Andreassons gårds- och torpinventering för bland andra Norums socken har studerats i Stenungsunds bibliotek. De är en god genomgång vad gäller gårdarnas ägare i senare tid men saknar till stor del information angående torpen i Norums socken. Alla uppgifter från Andreassons inventering har jämförts med och kompletterats med information från kyrkoböcker, skiftesprotokoll och mantalslängder.

Kärr, Kolstorp, Munkeröd, Lövhammar och Blixeröd

Några av de enheter som berörs av utredningen är belagda under medeltid och i det följande skall undersökas mera ingående vad dessa belägg innebär. I ett diplom från 1347-10-08 (DN 3:249) utfärdas en fullmakt av Eindride Vigleiksson för Toste Reidulfsson. Han överlåter till Toste att överlämna till Henrik Bola den jord han sålt honom – 14 öresbol i Kolstorp, 9 öresbol i Blixeröd och 6 öresbol i Kärr. Utfärdaren beseglar men inga sigill är bevarade. Detta är första gången dessa ägor omnämns i det historiska källmaterialet.

Av RB framgår även att Norums kyrka år 1388 äger 2 öresbol i Kolstorp och 4 örtugsbol i Lövhämmar (RB:345). År 1399 är Jon i Högenorum skyldig Ödsmåls kyrka en ko och 14 kycklingar (RB:533). Inget i det medeltida materialet indikerar att någon bebyggelse funnits inom dessa enheter. Kärr förekommer från även jordeboken 1568 och framåt som 1/4 mantal skatte (Framme 1999:54).

Gården i Kärr har idag samma gårdsläge som på 1802 års karta (figur 3). Detta kan mycket väl vara detsamma som 1568. Belägget från 1347 behöver dock som påpekats ovan inte innebära att någon bebyggelse funnits på platsen under medeltid och därmed är idén om bebyggelsekontinuitet från medeltid och framåt möjligen mindre sannolik.

I de tidiga norska jordeböckerna för Bohuslän skattar en helgård för 3 mark, där en mark motsvarar 8 öre, 24 örtugar eller 96 penningar. Omräknat till öre motsvarar en helgård då 24 öre, en halvgård 12 öre och en kvartsgård 6 öre. Om man kan översätta siffrorna i diplommet till delar av en helgård så motsvarar andelen av Kärr en kvarts gård, Blixeröd 3/8 och Kolstorp nästan 2/3. Dessa andelar är svåra att förstå som resultat av ett och samma arvsskifte där delar av de tre fastigheterna fördelas på ett antal arvingar. Om den medeltida värderingen av Kolstorp går att förstå i termer av en hel gårds värde under 1500-tal är Kolstorp större än en halv gård, de andra kan utgöra delar av en halv gård. För Kolstorp, Lövhämmar, Blixeröd och Kärr gäller att de från det sena 1300-talet helt försvinner ur bevarade handlingar. När de dyker upp igen i tidigmoderna jordeböcker uppvisar de ett antal tecken på att ha varit öde i mellantiden. En tolkning är att de ödelagts i samband med digerdöden och därefter inte brukas som enskilda enheter. Kolstorp finns för första gången med på storskifteskartan från 1808 (figur 4).

Enligt Frammes studier av 1600-talets jordrevningsprotokoll för Bohuslän (Framme 1999) kommer Kolstorp (och Munkeröd) aldrig med i 1500-talets jordeböcker som självständiga enheter. Kolstorp nämns som underbruk till Högenorum för första gången i jordeboken för år 1568. Kolstorp (och Munkeröd) förekommer tillsammans med Lövhämmar i två skiftesbrev från 1610. I dessa benämns de tre enheterna som ödegården (Munkeröd kallas en gång för ödegård). I jordeboken för 1659 redovisas de tre ödegårdarna under brukaren Anders Fickesson som 1/4 hemman för Munkeröd och 1/4 hemman för Kolstorp och Lövhämmar, tillsammans alltså ett halvt skattehemman.

I jordeboken för 1697 tas Munkeröd upp med egen brukare som 1/4 mantal. Kolstorp och Lövhämmar är 1/8 mantal var. Som en kvarleva av (bland annat) den kyrkojord som tas upp i RB i slutet av 1300-talet äger kronan 5 öresbol jord med tagan i Lövhämmar och kyrkan i Norum får landskyldspenningar av 6 öresbol i samma gård. Kyrkan i Norum har alltså mellan 1388 och reformationen ökat sin andel i den öde enheten Lövhämmar från 4 örtugsbol till 11 öresbol. Hur kronan kommer över sin andel är oklart (Framme 1999:53). Blixeröd dyker upp i jordeboksmaterialet år 1573 som underbruk till Nösås. Omkring 1600 är gården en egen brukare och i jordeboken för 1659 är gården 1/4 mantal skatte.

Namn-givna personer

En annan möjlighet att komma vidare med det magra medeltidsmaterialet är att försöka följa de personer som omnämns i diplommet från 1347. Toste Reidulfsson finns endast belagd i detta diplom och detta gäller även Henrik Bole. Den sistnämnde har tillnamnet Bole som enligt Regesta Norvegica (RN 5:992) är dativ av bóli, som översätts med leilending. En leileiding var en person som arrenderade någon annans mark, alltså inte en självägande bonde (odels- eller skattebonde). Marken som arrenderades tillhörde under denna tid oftast en frälseperson även om mark tillhörig till exempel kyrkan också kunde arrenderas. Henrik Bole skulle alltså kunnat gått från att vara arrendator av frälsejord till att bli självägande. Den frälsejord han arrenderat kan mycket väl vara den som omnämns i fullmakten. Eindride Vigleiksson har beseglat fullmakten, han äger alltså såväl mark att sälja som ett sigill och är rimligen en lågfrälse person. Han är endast känd i ett tidigare diplom då han 1342-09-26 (DN III:221/RN 5:580) utfärdar ett brev i vilket han arrenderar Nidaros

domkapitels jord i Lo 3 spannar (spanssleier) i den norra gården som han lägger till sina egna 18 spannar, mot halv avgift (landskyld) om 1½ spann eftersom jorden inte är bebyggd. Skulle det visa sig att domkapitlet äger mera jord i Lo så skall han arrendera den på samma villkor. Utfärdaren beseglar brevet. Gården Lo i Meldalen sogn i Søndre Trondheims amt är i sin tur under medeltid endast belagd i det aktuella diplommet. Förutom detta förekommer den av domkapitlet ägda delen av jorden i senare jordeböcker (Norske Gaardnavne 14). Diplomet visar alltså att Eindride äger jord i såväl Trøndelag som Bohuslän vilket möjligen ger ökat stöd för tolkningen av honom som en lågfrälse person.

Torp under Hammar

På kartan över laga skifte i Hammar från år 1838 finns som tidigare nämnt en lägenhetsbebyggelse som berörs av den aktuella utredningen (figur 5). Eftersom torpet är svårt att identifiera i bevarade husförhörlängder har en mindre utredning utförts för att förstå vad torpets förekomst i skiftet representerar. Dragontorpet Kolebacken (figur 5), som också berörs perifert av utredningen omtalas översiktligt nedan.

I skiftet förekommer i Hammar tre fastigheter. Två skattehemman och ett soldattorp. De båda skattehemmanen har storleken 3/8 mantal, d.v.s. hälften av 3/4 som är hela Hammars storlek. Ett av dessa 3/8 hemman är i sin tur uppdelat i två likstora delar, d.v.s. 3/16 mantal och under ett av dessa ligger det aktuella torpet enligt skifteskartan. Av skifteshandlingarna framgår att 1837 ägs marken där torpet ligger av Bernt Andersson och Nils Johansson. I denna hemmansdelen (Hammar A) finns alltså minst två gårdar. Hemmansdelen Hammar B bebos samtidigt av Börje Jonsson. Dessutom finns vid tidpunkten ett soldattorp under Hammar. År 1838 flyttar Bernt Andersson med fru till Ödsmål. Enligt husförhörlängden 1840-1 har Bernt Anderssons gård (3/8) uppdelats på två likstora hemman (3/16) och dessa har de nya ägarna Elias Larsson och Niclas Johansson (om denne är identisk med den i skifte omnämnde går inte att utröna, om än troligt). Den sistnämnda dör 1841 och Elias Larsson köper hans gård. Enligt husförhörlängden 1859-62 har Niclas änka Anna Christina Rasmusdotter tillsammans med yngsta dottern Nicella undantag på gården. Detta kan hänga samman med en användning av torpen efter skiftet ovan. För att se om torpen går att belägga tidigare än skiftet måste först förstås den tidigare användningen av Bernt och Nils 3/8-hemman.

Enligt 1772 års mantalslängd brukas hemmansdelen av Olof Arnesson och hans hustru Inger Rasmusdotter med barnen Anders, Rasmus, Ingeborg, Regina, Inger, Christina och Andrea. Längden för 1780 har samma brukare nu med barnen Anders, Rasmus, Ingeborg och Börta.

I husförhörlängden för 1795-8 framgår att Olof Arnesson avlider 1791 och Inger Rasmusdotter 1797 och gården tas över av äldste sonen Anders Olsson som år 1787 gift sig med Karin Larsdotter från Strandenorum. De har barnen Catharina, Inger, Lisa och Helena. På gården finns även drängen Rasmus Olsson, som rimligen är brodern. Gården brukas då fortfarande av Anders och Karin med sonen Olof enligt husförhörlängden 1812/13. År 1821 dör ägaren Anders Olsson och änkan Karin Larsdotter bor kvar på gården tillsammans med döttrarna Catharina, Inger och Helena. Dottern Lisa har gift sig med Bernt Andersson från Ödsmål och även de bor på gården, allt enligt husförhörlängden 1822/3. Om man å andra sidan letar efter torp under Hammar i husförhörlängderna finns under åren 1798-01 Gatan, Gärdet och Kålebacken, under åren 1801-12 Gatan och Kålebacken och under åren 1816-27 Gatan och Kålebacken. I mantalslängden från 1806 finns två 3/8-hemman (Anders Olsson och Anders Birgersson) och ett soldattorp (dragon Spets) samt torpet Gatan under Hammar. År 1820 bebos Gatan av Marcus Andersson (f. 1770) med frun Anna Danielsdotter (f. 1772) med barnen Bendt (f. 1811), Margareta (f. 1802) och Johanna (f. 1806). Samtidigt bebos Kolebacken (tidigare Kålebacken) av soldaten Tobias Spets (f. 1786) med frun Lisa Andersdotter (f. 1793) och sönerna Anders (f. 1818) och Christian (f. 1820). I mantalslängden för 1820, vilken är den yngsta som är digitalt tillgänglig, finns två 3/8-hemman samt soldaten Spets

och fattighjonet Berta. Gatan tas upp separat och åren 1822-27 bebos det av Magnus Andersson men även dottern Anna (f. 1799). Kolebacken bebos fortfarande av Spets med familj men nu även med sonen Johan (f. 1823). Åren 1831-40 bebos Gatan och Kolebacken som tidigare. I längden för 1836-40 finns möjligen två olika torp Kolebacken, varav det ena är soldattorpet som funnits tidigare och det andra inte funnits före 1836. Vid genomgång av kartan och akten för laga skifte 1838 (LMV 1838) påträffades en särmarkerad Litt C (grön markering markerad med bokstaven C i figur 5). Dock visade det sig att markeringen utgörs av soldattorpets åker och äng. Orsaken till denna särmarkering är att man flyttar torpet, då det i sitt dåvarande läge, före laga skifte, till större delen låg på Smederöds marker (LMV 1802, 1838).

1840-41 dyker för första gången tre hemman under Hammar upp med angiven storlek: två om 3/16 och ett på 3/8 mantal. Torpen Gatan och Kolebacken hör inte uttryckligen till något av hemmanen utan tas upp åtskilda. Från längden 1841-45 tas samtliga torp i socknen upp under den gård de hör. För Hammars del ligger Gatan och Kolebacken under de två 3/16-brukens. Under 3/8-bruket ligger torpen Ljungbacken och Kolebacken (sic). Uppenbarligen finns två torp vid namn Kolebacken och att döma av de inblandade personerna så motsvarar torpet under 3/8-hemmanet det tidigare soldattorpet.

Under åren 1845-49 är läget oklart. Under det ena 3/16-hemmanet tas torpet Intaget upp medan Gatan inte nämns. Under 3/8-hemmanet finns Kålebacken och Ljungbacken. 1852-53 finns under det ena 3/16-hemmanet, förutom ägaren Anna och en familj utan angivande av var de bor, torpen Intaget och Gatan. Under 3/8-hemmanet finns de två torpen Ljungbacken och Kolebacken. Senare arrenderar Anna ut sin gård till ovan nämnda familj och bor i ett undantag på gården. Därefter säljer hon gården och bor kvar på undantaget med sin yngsta dotter. När Anna dör flyttar dottern från undantaget. Under samma tidsperiod finns Gatan, Intaget, Ljungbacken och Kolebacken kvar. Efter dotterns flytt finns Gatan kvar och Intaget försvinner.

Sammanfattningsvis finns i tillgängligt källmaterial under den del av Hammar som innehåller det oidentifierade torpet, i det ovan nämnda skiftet såväl före som efter skiftet torpet Gatan. Detta torp går åtminstone att följa ner i 1700-tal. Strax innan skifteskartan ritas dyker även ett Kolebacken nummer två upp vilket strax verkar ersättas av torpet Intaget. Eventuellt kan detta vara en fortsättning av torpet Gärdet som finns under slutet av 1700-talet. Förutom detta finns senare belägg för två torp samt ett undantag. Det är rimligt att tänka sig att det oidentifierade torpet i skiftet helt enkelt motsvaras av Gatan eller Gärdet/Kolebacken/Intaget. Under hela den studerade perioden finns soldattorpet Kolebacken under Hammar.

Torp under Högenorum och relationen till Kostorp/Lövhammar

Som nämnts i avsnittet om det medeltida materialet försvinner Kostorp (och Lövhammar) troligen som ett resultat av digerdödens härjningar under 1300-talet. Om enheten varit bebyggd innan dess är oklart om än troligt. När Kostorp dyker upp i handlingarna senare är det med få undantag som en obebyggd enhet brukad under ett av delbruken i Högenorum. Dessa fastigheter är så kallade augementhemman, det vill säga att de är enskilda fastigheter men är underställda och brukades av en eller flera fastigheter.

Utredningsområdet omfattar Högenorums (historiska) ängsmark (kohage) och denna omnämns som Kostorp i akten till kartan från 1859 (LMV 1859) såväl som i skifteskartan från 1808. I kartmaterialet finns hus på denna mark såväl 1808 som 1838 och dessa representerar rimligen ett eller flera torp.

Enligt *Ortnamnen i Göteborgs och Bohus län* finns följande torp och lägenheter belagda under Högenorum: Backhammar 1758-1811, Bastelyckan 1857, Borrebacken 1766, Ekeberget 1819-61, Fjallans lycka och Gamle Halls utan angivna belägg, Grindarna 1815-45, Hagen 1825-61, Hallerna

1819-40, Holms lycka utan belägg, Håledalen 1855-57, Hästevallen 1815-46, Höjden 1835-46, Kohagen 1819, Kostorp 1766-1822, Nyborg 1766-1855, Sandlyckan 1819-25 och Varden 1819 (Janzén 1972).

Kostorp och Lövhammar finns även enligt Janzén belagda under Munkeröd. Lövhammar finns i olika jordeböcker fram till 1825 och sedan 1881, vidare i mantalslängderna för 1748 och 1766. Kostorp finns på samma sätt i jordeböckerna fram i 1800-talet samt 1748 och 1766 i mantalslängderna.

I detta material är Borrebacken det enda exemplet på ett torp känt under 1700-tal men inte senare. 1700-talsbeläggen för Lövhammar och Kostorp är intressanta eftersom de som föregående kommer från mantalslängder. Rimligen betyder det att enheterna har någon beskattningsbar person knuten till sig och kan alltså vara bebodda. De aktuella åren av mantalslängderna är inte tillgängliga som digitaliserade från Riksarkivet via Internet och har därför inte studerats.

Kyrkoböckerna för Norum finns bevarade från 1690, husförhörlängderna finns från 1795 och framåt. Genomgången av kyrkoböckerna för Norum har gett en del förändringar av Janzéns belägg för torpen. För det första finns några indirekta belägg för icke namngivna torp före de första husförhörlängderna:

1751 vigs torparen Oluf Eskelson i Högenorum med pigan Elin Bengtsdotter.

1753 dör odöpte sonen till Oluf Åskelson på Högenorums mark

1772 dör mannen Hans Börjesson på Högenorums mark, 91 år gammal.

1772 föds Anna på Högenorums mark, dotter till Per Persson och Kari Håkansdotter

1789 föds Andreas på Högenorums mark, son till Anders Olofsson och Gunilla Nilsdotter 32 år.

Från tiden för de första husförhörlängderna (1795) och framåt finns under Högenorum från 1795 Borrebacken, Gatan, Grinden, Hasselbacken och Nyborg. Från 1798 försvinner Nyborg och tillkommer Giljebacken och Kohagen under Högenorum. Att det senare uppdykande torpet Hagen eller Kohagen kan ha funnits redan året innan visas av dessa notiser från kyrkoböckerna:

1797 föds Johannes i Högenorums hage, son till Marcus Andersson och Anna Danielsdotter 34 år.

1797 dör gossen Johannes Marcusson i Högenorums Hage, 14 dagar gammal.

Från och med 1801 finns av torpen under Högenorum, endast Grinden belagt. Från 1803-12 finns följande torp belagda: Grinden, Hasselbacken, Kohagen, Hästvall och Nyborg. 1803 finns Ljungbacken och 1806 finns två torp Hagen under Högenorum.

För perioden 1816-35 har torpet Kohagen studerats speciellt eftersom det finns belagt endast 1819 enligt Janzén ovan. Torpet går att belägga i husförhörlängder 1816-24.

I husförhörlängden för 1820 och mantalslängden för samma år, vilken är den yngsta som är tillgänglig digitalt är situationen mera komplicerad. Dels finns två gårdar och ett hälftenbruk, dels ett större antal torp: två torp Grinderna, Nyborg, Kohagen, Hästvall, en nybyggare på Ekeberg och Sandlyckan.

Eftersom vad som tolkas som ett eller två torp finns på 1808 och 1838 års karta bör dessa, om de finns i det skriftliga materialet, motsvaras av något av de ovan behandlade. Då dessa torp ligger på mark som betecknas som ett av delbrukens kohage och sedan omnämns som Kostorp är det en rimlig hypotes att bebyggelsen motsvaras av torpet Hagen/Kohagen då någon bebyggelse med namnet Kostorp inte kan återfinnas (med reservation för att Kostorp finns belagt i mantalslängder från 1700-talet).

För att utvärdera hypotesen kan vi nu ta reda på vilket av underbruken i Högenorum som äger före detta Kostorps mark samt se vilka torp som brukas under detta delbruk i de husförhörlängder som upptar torpen under respektive delbruk.

Fram till början av 1700-talet tas Högenorum i bevarade handlingar upp som en enhet (ett helt skattehemman), visserligen med ett skiftande antal brukare, men inte explicit uppdelad på underbruk. I jordeboken för 1703 finns för första gången en sådan uppdelning på fem enheter (tre 1/4 och två 1/8 gårdar). Från 1715 finns fyra 1/4-hemman. Dessa delbruk med där boende personer kan följas i mantalslängder och kyrkoböcker från storskiftet 1808 till husförhörlängderna på 1840-talet som tar upp samtliga torp.

I skiftet 1808 ägs den aktuella delen av kohagen (Kolstorp) av Bernt Marcusson. Denna har, enligt husförhörlängderna, brukat en av 1/4-gårdarna i Högenorum sen minst 1795. När Bernt dör 1816 tas gården över av mågen Sven Jönsson (gift med Bernts dotter Inger Maja Berntsdotter). Bernts änka Greta Jonsdotter bor kvar på gården på ett undantag enligt husförhörlängden för 1822-4.

I husförhörlängden för 1841-5 finns torpen fördelade på de olika underbruken. Under Sven Jönssons gård finns torpen Grindena, Hagen, Ekeberg, Hästevall, Sandlyckan och Högden. Under två av de andra underbruken finns torpen Grindena och Nyborg. Det andra torpet Grinderna ligger här under den hemmansdel som brukas av Anders Andersson. En genomgång av ägarna till torpen Hagen och Kohagen visar att detta är samma torp.

Vid upprättandet av kartan 1808 finns Grinden, Hagen och Hästevall i källmaterialet. I husförhörlängden för 1820 finns nybyggare på torpen Ekeberg och Sandlyckan samt ett till torp Grinden. De båda torpen omnämns i förtsättningen med plural i källmaterialet – Grinderna. Slutligen tillkommer 1835 Högden.

Vid laga skiftet 1857 är Kostorp uppdelat på två likstora delar ägda av Anders Andersson och Sven Jönsson. Vid samma skifte delas även Lövhämmar upp mellan de två andra 1/4 hemmanen (ett av dessa har i detta skede redan delats upp i två likstora delar). Lövhämmar har uppenbarligen även tidigare delats mellan dessa två hemman då enheten faktiskt är bebyggd under ett kort skede i början av 1840-talet. Enligt husförhörlängden 1841 brukas en del av Lövhämmar av sonen i det ena 1/4-hemmanet strax innan fadern dör och han övertar gården. Dessa båda hemmansdelar har även underliggande torp. Torpen har inte studerats systematiskt men möjligen ligger de på det gamla Lövhämmars mark.

Av de sedan medeltiden kända enheterna Kostorp och Lövhämmar har, enligt studerat källmaterial, endast Lövhämmar brukats som egen enhet och då under en kort episod. I övrigt har de båda medeltida ödegårdarna endast brukats som mark liggande under de olika delbruken i Högenorum. Det omtalas i 1808 års handlingar att Kostorp var ett "starkare" hemmansdel än Lövhämmar. Detta betyder troligen att Lövhämmar hade sämre marker än Kostorp. Troligen har torpbebyggelse förekommit på båda enheterna.

Det sammanlagda källmaterialet tillåter nu att följande slutsats dras: det torp som finns på 1808 års karta är rimligen Hagen/Kohagen eller Hästevall. Alternativet att de skulle vara ett av torpen Grinden är mindre troligt då denna plurala namngivning bör innebära att dessa två ligger nära varandra vilket inte är fallet i kartan. Eftersom ett av torpen Grinderna ligger i den andra delen av det forna Kostorp bör torpet Grinden som tillhör Sven Jönssons hemmansdel ligga i norra delen av hans andel av det forna Kostorp. Det befintliga torpet ligger i den södra delen. När sedan denna del av det forna Kostorp ligger i Högenorums kohage ligger en gissning att torpet är just Kohagen nära.

Förkortningar

DN = Diplomatarium Norvegicum

NG = Norske Gaardnavne

RB = Biskop Eysteins Jordebog ("Den röde Bog")

RN = Regesta Norvegica

Källor

Litteratur:

Framme, Gösta	1999	<i>Jordrannsaking och skattläggning i Bohuslän 1662-1666</i> . Skrifter utgivna av Språk- och folkminnesinstitutet, Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Göteborg 4. Göteborg.
Gunnes, Erik	1989	<i>Regesta Norvegica</i> . 1, 822-1263. Utg. for Kjeldeskriftfondet av Gunnes, E (red). Oslo.
Huitfeldt, H.J.	1879	<i>Biskop Eysteins jordebog: den röde bog: fortegnelse over det geistlige gods i Oslo bispedømme omkring aar 1400</i> . Utg. ved Huitfeldt, H.J. Christiania.
Janzén, Assar	1972	Ortnamnen i Göteborgs och Bohus län. 6: <i>Ortnamnen i Inlands Nordre härad. 1: Bebyggelsenamn</i> . Dialekt- och ortnamnsarkivet Göteborg.
Lange, C.A. & Unger, C.R.	1847	<i>Diplomatarium Norvegicum: Oldbreve til Kundskab om Norges indre og ydre Forhold, Sprog, Slægter, Sæder, Lovgivning og Rettergang i Middelalderen. H. 1</i> . Vol.1-5. Lange, C.A. & Unger, C.R. (red). Christiania.
Rygh, Oluf	1897-1936	<i>Norske Gaardnavne</i> . Vol. 1-19. Rygh, O. et al. (red). Christiania.

